

РУСИН

www.rusynacademy.sk

RUSÍN r. XXXII, č. 4/2022

Вызначный русиньскый маляр –
Володимір Микита: Автопортрет,
1986, картон, пастел, 62 x 42 см.

КУЛТУРА • ЛІТЕРАТУРА • ЯЗЫК • ІСТОРІЯ

• Володимір Микита: *Моя Мамка*, 1967, полотно, олій, 105x85 см.

Карін МУЛЯР, ЛЕМ. фм

Легенда – визначний русинський маляр Володимир Микита

Володимир Микита є членом Союзу малярів України, Народним уметцем України, академіком Академії уменя України і єдним із представителів підкарпатської малярської школи. В році 2021 ся став першим лавреатом Народной премії за русинське уменя імени Івана Манайла Pro Arte Ruthenorum.

Володимир Микита согласний був одповісти отворено нелем на професійны вопросы. Жывотны цінности і творчі орьєнтації, духовны прінципы і моралны засады, і ряд далшых особных тем в жывоті уметця, о котрых ся нам подарило побісідовати. Окрем того, сьме говорили і на тему русинства на Підкарпатю, кедьже Володимир Микита ся гордо голосив ку Русинам.

Публікуєме інтерв'ю, котре было зроблене з нагоды 91-ых народенин великого коріфея уменя. Інтерв'ю сьме записали наживо в ательєрі уметця в Ужгороді через літо 2021-го року. Розговор із Володимиром Микитом зохабляме так, як бісідовав, лем з малыма языковыма коректурами або пояснінями.

**Володимир Микита духовный:
„Лишаю свій слід як художник Русинів,
русинського народа, нашого народа“**

Віроісповідання і національність (позн. ред.: в зн. народность) не міню. Мої діды і прадіды – вшиткы были Русины. То уявити собі не мож, жебы я поміняв істини, то не в мому дусі.

– Рокы ся сказують. Інтерв'ю вже даю дуже зрідка. Все приходять робити зо мною релациї, та я їх ганяю. Вже тільки того натворено! А я, жаль, вернути ся до своїх памятей як даколи, не можу. Но днесь як выйде, так выйде...

• Досправды, і на нашім порталі Лем.фм є опублікованых дакілько переглядів вашой творчой пути. Лем нікому з нашого колективу не пришла шанса вас особно спознати. І, ту у вашім ательєрі віджу, же є повно розлічного друкованого матеріалу о вас.

– Се іщі оно попрятане! Ладічки з газетами андека за дверьми тоже стоять. Я вже їх і палив, бо де їх класти? Но се такы річі... писали і пишуть. При Совітськیم союзі в 15-єх республіках о мі писали. Гонорарі діставав ем, і міг за них жыти. А теперь при Україні нияких гонорарів, нияких оплат, нияких закупок.

На Україні грошей на культуру не є. Не фінанцують ся ниякы стороны. Ото прозорны річі проходять, што представити собі тяжко. Проекты суть, а грошы на них не є. Така держава, ганьба говорити... Я так розчаровав ся в ній. То невіроятно! Вшиткы звання, нагороды маю. А што з того? Єдинственна моя радість, то мій музей. Залишаю свою память. Люде мають радість відіти мої творы ту в Ужгороді і в Мукачові. Дзвонять, споминають, многы пак приходять. Ото є радість!

ОБСЯГ

Карін МУЛЯР: Легенда – визначний русинський маляр Володимир Микита 1

Славица ФЕЙСА: 2022. року означуєме 50-рочницю Лектората за руски язык и литературу и 40-рочницю Одделеня (Одсеку) за русинистику на Универзитету в Новим Садзе (2) 9

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД.: ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2022 ч. 4 13

Гелена ГІЦОВА-МІЦОВЧИНОВА: Стихы 13

Мілан ГАЙ: Лем про Тебе, Вызнаня, Сон о любви, Іщі ся не познаме... Стрїчаня, Скоро зрана вставам..., Ку вашому дому, Здравотна сестра, Як опало листя... 14

Штефам СМОЛЕЙ: Андрійків нечеканий проблем 15

Квета МОРОХОВІЧОВА ЦВИК: Шыте нитков быбиного літа: Люблю тот час, Шыты жытя, Народениновы сентенції, Захрипнута співанка, Як ся родять (русиньскы) писателі, Пеме на здравя? 17

Міро ЖОЛОБАНІЧ: Захранка: ЦТ-Вышетрїня 18

Выголошіня 9. Літературного конкурзу Марії Мальцовской 19

Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Лавреатом Духновічового Пряшова 2022 ся стала Тімеа Марусинова 24

Наталія МАЛЕЦКА-НОВАК: Варгол і абсолютный рекорд 26

Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Міністерство фінанцій СР хоче зришити узнесіня о реконструкції музея Варгола 27

Мгр. Петро МЕДВІДЬ: Засідав народностный выбор. Русины будуть мати по новому 154 сел 28

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД.: Вышла перша тогорочна книжка АРК в СР – МОНІКА автора Мілана Гаю 31

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД.: В друкарни є друга книжка авторкы і друга тогорочна публикація АРК в СР, книжка Марії ГІРОВОЙ-ВАСЬКОВОЙ – Спомины сердця 32

• Володимир Микита у своїм музею в Ужгороді.

• **А кедь порівнати став культури із советськыма часами? Коли обмеджовали што і як можеш робити?**

– Та што?! То дурніця! Музеї куповали, міністерства культури куповали, фонды куповали, спілки художників куповали. Вшиткы мали грошы. Поздовж і наперек были закупкы. Теперь ниhto грошей не має, даже національний музей не має... Та така є Україна...

• **У вашім професіоналім діяльності, а і через цілу вашу кар'єру, вказує ся ясна русиньска лінія. На чім ся тото базує?**

– Я ся так вродив. Як віроісповіданя, так і національність не міняю. Я ся так вродив, і так вмерати хочу. Мої діды і прадіды – вшиткы были Русины. То уявити собі не мож, жебы я поміняв істини, то не в мому дусі. І охаблям свій слід як художник Русинів, русиньского народа, нашого народа. У вшиткых животных напрямках держу свою лінію. У вшиткых своїх ділах єм строгий. Такый штїл живота маю. То од дітинства в мені зложено. То є в моїх корінях. Правду повісти, у дуже богобойній родині єм виріс. Шестеро дітей нас было. Родинна гармонія была необычайна. До днешнього дня, дякуючі тым основам, я не вжив жадного паскудного слова. А іщі, я дуже принціповый.

• **Быти строгим до себе означує виховлєвати свій внутрішній дух?**

– Правда. Коли ставлю якісь задачі перед собов, то старам ся сформовати систему довкола так, абы достигнути поставлены цілі. А вшитко друге буде – підпорядковати ся до того мого напрямку. По суті і до днешнього дня так то роблю, хоць маю проблеми із здоров'ям, а головною з очіма, і фізична динаміка не та. На Говерлу вже не вылізу як колись з Ющенком (позн. ред.: президент України у рр. 2005 – 2010.).

Якось формую свій живот і творчість, абы у своїх роках мати выкон. Як не можу путовати на пленер далеко, то мушу в ательєрі творити новы річі: імпровізовати, абстраговати. І бівше того, конкретны річі вже не можу малєвати. Так невымушено зачленив єм ся у сферу сучасного модерного умельцького напрямку.

Якраз на 90-роча была презентована моя выставка у музею імени Йосифа Бокшая. Єдна сала – то были класічны роботы з фонду Бокшая, а три великы салы были переповнены образами останніх років.

Ниhto з моїх попередників в таких роках не малєвав. Но я ся стараю. Каждый день малюю, без діла не сиджу. В незалежности од віку не треба себе заставляти бівше одпочівати і оберігати ся.

Коли я малюю, то чую радість з життя і не падам духом. Проживаю процес молодого періода.

Я найщасливіший зо вшиткых. І вы знаєте, майвелику радість чую, бо знаю, што з Богоньком я близкий. Він мене любить. Вшитко, о што го прошу протягом цілого свого життя, він мені дає, помагає і оберігає мене

• Говорите, щасливый, а в чім є ваше щастя?

– Могу сміло повісти, што я щасливіший од ушиткых. Творю на повну силу. Маю діти, внуків, правнуків і є меджі нима гармонія. А іщі кебы мі Богонько дав можливість ся дочекати праправнуків. Ото є радість!

І вы знаєте, майвелику радість чую, бо знаю, што з Богоньком я близкий. Він мене любить. Вшитко, о што го прошу протягом цілого свого життя, він мені дає, помагає і оберігає мене. Приміром, представте собі, майже чотири роки при Сталінові прослужити у войску і зброю у руках не мати. Пензлик і сцена.

В такім розрізі, кедь думати, та хто може быти од мене щасливіший? Тот, хто міліарды має? А яка радість в тих міліардах, порозуміти не можу. Мати міліарды і дома не спати спокійно. І николи ся выпати не може, без охранныків путовати нігда не зможе. А я так фاینенько сплю собі дома, без ниякой трапезы. Іщі й у сні малюю. Кажду ніч. І на днесь тоже малёвав ем. Рахуйте, щасливішого чоловіка од мене не є.

Потім іщі едно, знаєте теорію односности Айнштайна. Нёв треба ся рядити і в животі. Уже у молодости мене так возносили, главні у Москві. І кебы я не ужывав ту формулу Айнштайна, зазнав бы-м ся, і може днесь мы бы ся не стрітили.

Ани на короткый період не зазнав ем ся, а похвал море было і є. Пишуть і донесуть. У вшиткых знаменитых книгах, де споминають великих, я є. Так у році 1971 у Москві вышла книжка „История искусства народов СССР“ про класіків з 15-ёх републік. Класіків! Я там маймолодший був. Та ці міг ем собі тогды представити, што я попаду у таке видання? Ні! З каждой републіки лем по пару особ. Як указав ем книжку Манайлови (позн. ред.: Іван Манайло, визначный русиньский маляр рр. 1942 – 2010), же мы сьме там, та він повів, што завтра уже мож умерати.

Так цінно то было і мож было ся зазнати. Треба себе порівновати з геніями, і сразу гордыню проявити не мож, бо што лем у світі вже не створило ся. Іся теорія односности актуална нелем до умелецького напряму, але в принципі до хоцьякого животного аспекту. Вшитко є релатівне. Тобі добрі, а в порівнаню з кым? Тобі зле, а в одношіню до кого? В одношіню до кого ты ліпший, авадь гірший? То дуже важне.

• То можеме твердити, же ваш живот стоить на трёх стовпах: релігія, дісціпліна і теорія односности. То основне, што вас веде животом?

– Штімує. Я мушу основателно позерати на своїх колегів. Мені ся видить, што мої молоды колегове ліпшы як я, затоже я не так малюю. Мені все ся видить, што вшиткы ліпшы, окрем мене. Нігда ем не мав на выставках таке чувство, што я єден з найліпшых.

• І то чувство, што другы ліпшы, примушать кывати ся, робити над собов каждый день?

– Оно заставляє, бо хоче ся достигнути і тоты напрямкы таксамо. Кедь не достигнути, то хоцьбы спробовати ся посунути горі. Я все у процесі ся нахожу. Не є таких конечных моментів, абы я штось зробив і на тім доста, завершіня, красше не мож. Треба робити! Лишати за собов слід. Не в пустоті жыти. Добрый слід! Важно, абы тот слід був достойный!

• А што значить достойный слід подля вас?

– У творчому ділі, абы приносив і хосен, і резултат. Кедь десятки тисяч людей посматрять мої выставкы і учують задоволення, се вже рахує ся. Приємно на душі, коли чую позітивны резонанції на свої роботы. Радую ся, што добро уже приніс. Тото чувство много стоить.

Гармонія вдяка релігії. Мы з дїтинства не мали понятия, што мож ся не помолити. До церквы вшиткы ходили. Свята і строгый піст. Хоць піст у нас був і без того

• І попри тім підчаркуете важность гармонії, котра, кажете, у родині была. Та тяжко представи гармонію, коли повна хыжа дїтей.

– Та бо релігія была. Дуже релігійны родічі были. Нігда на повышених голосах меджі собов не говорили. Не ествовало такого. Правда, ниже середняків мы жыли, хоць село дуже богате было. Нянька забрали до заятя по Першій світовій войні, пізно ся вернув, і не міг ся збогатити. Припало маленько землі, тяжко было будувати ся, выходити на вышчу уровень. Доста в напруженім ставі сьме ся находили. Ніч лишнёго. Такое як бавкы ани до головы не приходило, самы сьме собі выробляли бавкы. Вшитко самы. Каждый своїм ділом ся занимав. Ніч в пустоту ся не тратило. В молодости од роботы кровляны руки мав ем, мозолі ся пучіли. Іщі плус на заробіткы ходив ем, абы выстачало. І од нянька ніч не брав. Як ем до умелецького учіліща ходив, та я од них не же копійку не взяв, а іщі ани їсти собі не брав з дому до Ужгорода.

• А як ся релігійность родічів оддзеркалёвала на вас, на малых дїтёх?

– Молитва. Зрана і звечера. Мы з дитинства не мали понятя, што мож ся не помолити. До церькви вшиткы ходили. Свята і строгый піст. Хоць піст у нас був і без того. Даколи иппен на неділю штось мясное і было. Свята неділя, Великдень, Рождество было май так. Айбо мы заспокоєны были і з тым простым їдлом.

І теперь в основнім пользую ся тыма рецептами домашней стравы з дитинства. Сам люблю варити собі їсти, а май люблю заправляны стравы всякой сорты. Варю неплано, все удосконалюю свої навикы. З мяса успокоїня не маю. Радше люблю сыр – кізій, вівчій. Таку закуску ту – у себе в ательері усе маю. А квашену капусту як люблю, здоровішого ніч на світі не є. Лем домашні продукты. Зеленину і овоцину їм тоту, што ту в саді росте. Рідко дашто купую.

• Значіть, ваше дитинство было голодне?

– Ні, абсолютно ні. Страва была. Хоць проста. Худоба ся не їла, продавала ся. Доконця ай молоко сьме шпоровали, бо дві коровы на телята ся тримали і были заєдно робочов силов. А вироблена худобина лем два літры молока давала. Та іщі як токан замішку їли сьме, та позерали, абы wystачило. Ратоту (позн. ред.: яшніцю із вшеліяков зеленинов) лем із єдного, двох яець вшиткы сьме їли і наїдали ся.

Мої гості обїдають ся, як їх гошу своїма кулінарськыма добротами. Пасулю (позн. ред.: фасолю) з капустов заправляю – ніхто таку добру, як я, не робить. Шепа і Контратовіч (позн. ред.: визначны культурны діятелі Підкарпатя) як іщі жыли, все приходили, коли я великий горнець варив, абы ся наїсти моёй пасулї заправляной.

• Тяжка работа на селі, поле і газдівство?

– Майже цілоє своє дитинство я провів у полю: водити коровы, орати, бороновати. Як маленько підріс, вже были руськы, а іщі колгоспа (позн. ред.: колективного господарства) не было, треба было косити. Нянько вже хворїв, а мы сьме лем двое за хлопів были дома на обыстю. Команіцю і луцерну отець іщі ішов зо мнов косити, а пшеницю жати вже не міг. Пятнадцятьрочный я був опеченіший веце, гі дакий африканець.

Наїмати людей збоку не мож было, бо землю бы забрали. Приходило так тяжко робити. Мусив єм вшитко сам жати, нянько наострив мені косу, тай зачав надо мнов плакати. Скоренько єм робив снопы, жебы на полудне, хоць маленько, в тіни поспати. Нянько плакав, так мене шкодовав. Іщі й того мало было. Почас вакацій наїмав єм ся з молотячков по селах, абы заробити даку копійку. Все єм був в роботі.

Образ мамы, то святы образ. Я молю ся лем за єден день. Каждый вечур і рано молю ся, лем за

єден день. Вы розуміете? Коли ты знаєш, што судьба твоя у руках Бога, а не ты нїв керуєш, то треба жыти по філософскы

• Ту в музею у вас є шпеціална комната присвячена родному обыстю, де можеме відіти і портрет вашой мамы. Што такого цінного она вам дала за свій жывот, або ай пізніше?

– То про мене святы образ. Мамка. Жывотый процес. По суті, і она, і нянько – то штїл жывота. Іншое ніч не хочю казати...

То было наповнено необычайнов жывотнов доброт. Необычайнов! Гармонієв. Порядком. Вшитко было сформовано натілько органічно. Таких робітних як мамка не было! Цілоє село знало, што майробітніша жена, се Микитаня. Так удала ся за нїв моя сестра, точно така робітна, і моя дівка – Онїка. Представити собі, што десь спочівати – не могло быти! Хыбаль што по церькви – по службі Божій мамка была звыкла перед хыжов посидіти пів години з сусідков. В неділю ся тяжкоє не чинило, але порядок був. Скотину треба спорядковати, домашнєє поробити. Молили ся, біблію брали.

• А можете повісти, же выростали сьте у любви? Ці была любовь меджі вами вшиткыма? Вы то чувствовали?

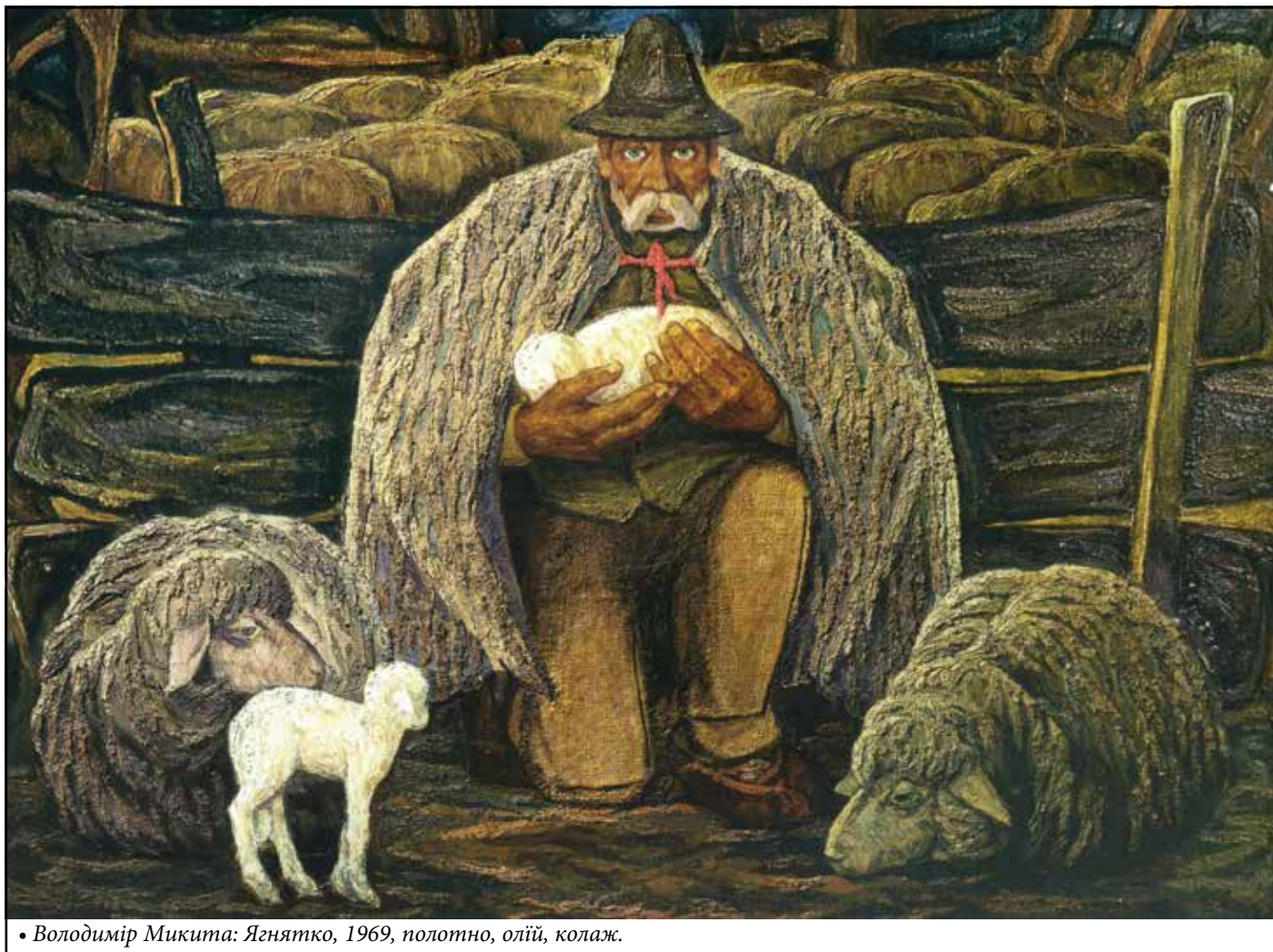
– Од родічів ай любовь была. Я майменшы бив і любимый. Тямлю ся од грудного кормліня. Памятам, як мене у верині на поле носили і колысали там, а я верещав, бо сонце страшно пекло. Першы крокы, і як ходити єм почав десь коло восьмого місяця, сестры ручкы подавали.

• До якого віку ся дожыли мамка і нянько?

– Мамка вмерла як мала 91, а нянько майскорше. Він дуже захворів, як я був на третім році службы. Робив у колгоспі у маштални з кіньми, і спав там. Паскудный воздух загноїв му легені (позн. ред.: плюца). Дуже зле было. Ногы сині, вже одмерали. Ракошинський доктор казав мамі кликати сына, бо давав му максімально півдруга тыждня. А нянько, як се вчув, закликав того доктора ід собі і повів: „Андрію, я чув! Недобрі робите, што наговорюєте выкликати сына. Вы знаєте як то далеко? А єму іщі рік ся лишало. Не треба! Я го дочекаю!“ І дочекав... От што такое сила духа! Релігія! Дуже богобойный був. Я го передсмертно намалєвав. Іщі пару місяцїв пожив, но а я встиг єго портрет композиційно зробити. І першы раз в жывоті дістав єм од нєго похвалу. Каже: „Володю, се дуже добре!“

• Нянько вас нігда не хвалив? А кедь ся так стало, як сьте ся чули?

– Він ся похвалами не занимав. Я ся зачудовав. Мені приємно было, але самое головное – я встиг. Встиг намалєвати. То він! Він! Духовный такый. З біблієв...

• Володимір Микита: Ягнятко, 1969, полотно, олій, колаж.

Дуже бы-м мав дяку много тем іщі створити, но в переді, кілько Богонько дасть. Мені желають 100 років, дакотры ай150, а я кажу, та чого так мало? Я ся молю все лем за єден день. Каждый вечур і рано молю ся лем за єден день. Вы розуміете? Коли ты знаєш, што доля твоя у руках Бога, а не ты нєв керуєш, то треба жыти по філозофскы.

Бо коли маєш лем єден день, ты не маєш права згрішыти. Не дай Бог! І так каждый день, єден день просити і без гріха єго прожывати. А Богонько вже сам ся розпорядить, кілько тых днів нам варто жыти.

Володимір Микита творчій: „Діти ся створюють при любовных сітуаціях, а художні творы при згораню сих сітуацій, што є намного тяжше, енергії бівше іде“

• Як простый хлопчік із села рішыв стати умелцём?

– То было поетапно. Першы штири класы закончів єм в роднім селі, а потім учитель рекомєндовав мене до гімназії у Мукачові. Нянько дуже хотів, абы мы, єго діти, вышколованы были. Старша сестра

штудовала на учительській семінарії у Мукачові, брат учів ся у горожаньській школі по технічній лінії, а я нігде, лем на маляря пішов. Та правда, намір учіти ся на маляря нігда-м не мав, бо ани не знав єм, што подобна школа екзітує. Я все добрі малєвав із дїтинства. То у мене така бавка была. Думкы, што я художником могу стати – та де! Малєвав, де лем мож было: пас коровы, та заставив єм діти подозерати худобину, а сам людей малєвав, котры на поле вышли.

Я все добрі малєвав, уж од дїтинства. То у мене така бавка была. Думкы, што я художником могу стати – та де!

В часі навчання у гімназії, де малєваня тогды выкладав талантований аквареліста Вільмош Берєц, паралельно продовжовав просто малєвати. Часто такое бывало, што дівкам із семінарії робив конкурзны роботы, з котрыма они занимали призовы міста. Так про мене ся дізнав профєсор Криниця, завуч (позн. ред.: заступник директора) Ужгородьского умелецького учіліща. Раз при стрічі він ся почав просити на мої планы до будучности, ці ся до них на учіліще не зберам. Дізнавши ся о такой можности, зразу єм проявив ініціатіву. Хоць вступны

екзамены ся закончили і семестер ся вже давно зачав, зобрав ем свої албумы і пішов спробувати.

• Но а кебы не умелецьке учіліще, та де бы сьте ішли?

– Любив ем географію і путованя ня інтересовало, в шпорті ем таксамо був успішний. На тот час іщі у девятій класі ем був, і доучовав бы-м ся на середній.

• Повідajte веце о тім, як Вас прияли до учіліща?

– Сміяли ся, што я так пізно пришов, але Криниця настояв, абы подумали. Як Ерделій і Бокшай зачали перепозіровати мої роботы, та рішыли, же треба мені здавати экзамены. І так ведно із старшыма студентами робив ем экзамены. Попозерали і повіли, што мене треба нараз до 3-го рочника зарядити.

• А як прияли тоту сітуацію Ваши родічі?

– Но, я нараз побіг домів, бо они о нічём не знали, я натайно пішов до Ужгорода. Родічі были в полю, кендеріцю ламали. Перешов ем штири кілометры за нима, абы розповісти, о што іде. Нянько ся перезвідав, што то за учіліще і нашто я на маляря іду, абы пак хыжы людём малёвати. Та як ем пояснив розділ меджі малярём хыж і умелцём, котрый малює святы образы у церьквах, нянько ся успокоїв і прияв моє рішіня.

• По закончіню учіліща як сьте розвивали свій талант дале?

– Наслідно зробив ем экзамены на Львівській інштїтут ужыткового уменя, але не записали ня про політїчны мотївы. Комсомолцём не быти, такого не екзїствовало. Будь ты дїтвак священїків, тых не брали, авадь я, котрый по властній волі, бо в партїї любви і уменя був ем.

• То релїгія Вас тримала? Як сьте выходили з такой сітуації?

– Нянько повів, што не треба вступати у вшелїякы такы общества. Мене поменovali „ідеологїчно неспрямованою людиною“, тым, кого ся треба странити і нїгде не допущати. Хоць корпус педагогів інштїтуту боёвав за мене. І сам ректор був мене упросив до них ся іти вчіти, бо до того, я до Кїева ладив ся, де на тот час робила Тетяна Яблоньска (позн. ред.: вызначна українська малярька). Але нашы хлопці з Підкарпатя вшыткы ішли до Львова, і мене кликали до компанії.

Мене назвали ідеологїчно неспрямованою людиною, тым, кого ся треба странити і нїгде не допущати

По демобілізації ішов ем ся спробувати до Кїева на умельке спрямованя, але тота сама Яблоньска од-

говорила і наголошовала, што навчалный програм дуже ідеологїчний. За ей рекомендаціёв вернув ем ся на отцюзнину, до Ужгорода, і зачав ся ангажувати в містнім культурнім розвїтку, а конкретно сполупрацовати із Закарпатьсков академіёв уменя. Тогды іщі жыли Ерделій, Бокшай, Манайло.

• То выходить, же высшу освіту ся Вам не подарило здобыти?

– То чудом дає ся, бо академіком быти, але не мати высшой освіти, то неможне! Документы на академіка мене напросили подати і при першім голосованю ня нараз одобрили. Дуже строго было, лем сім міст было, а на єдне місто дванадцять кандїдатів. Вшыткы *Заслужены, Народны*, главы сполків і тому подобное, та комісія не выбрала, лем пятёх затвердили. І зась ту, Богонько мі помагав!

Знаєте, не хочу указувати у якых списках і групах я зачїсленый, бо многы бы по-злому позавідїли. У Правліню малярїв був ем безмінный, на мені ся тримала та організація. Колектів позоставав в основнім із старшых людей, та я і їх діла выповняв. Вшыткы меджінародны пленеры, котры ся формували Москов, лем мені доручали. Выїзды, сімпозїї і так дале, то з України до Москвы лем мене выкликовали.

• І як Вам – некомуністови подарило ся робити карьєру?

– Та, діло в тім, што Москва плювала на то, што творило ся в Україні. Они не позерали – комуніста ці некомуніста. Творча лінія – се было важне про Москву! Наприклад, глава Союзу малярїв СССР до конца жывота лем ізо мнов ся переписовав. Мене двічі хотїли із Союзу малярїв вылучїти од зависти, але і ту Богонько помїг. Я лем го молив, абы не карав тых людей. Такы розлічны „зігзагы“ ем в жывоті пережыв.

• Здобывши славу, успіх, узнання, як ся чуєте на днешній день?

– Представте собі, што у мене стрес, же як такое може быти, кедь у світі суть намного бівшы великаны. А я хто? То є такой стрес! Мені то не порозумїти... Видить мі ся, што вшыткы суть ліпшы гі я. Принимаю то як якусь помылку. Зазнавати ся не могу, бо теорію односности памятам. На місті ся тримлю.

Задовольняю ся, вжываю ся в єдинство з тыма вшыткыма старыма річами, гібы они записують мій жывот. Тогды змысел їх замітовати – не є

Коли я сїдам до свого авта, вшыткы ся сміють, бо што то за академік? 47 років на єднім і тім самім авті ся возить. То майстарше авто в Ужгороді, кедь не на Закарпаті. І не міням, бо нашто? Мені пасує.

Я ся ним не занимаю: дождь мые, а сонце сушить. Оно мене обслуговує, а не я ёго. Нашто купувати якийсь новый модел? Мене интересує лем то: фунгує, хосен є, та няй буде. Таким принципом я ся до вшитких річей одношу. І радиоапараты хосную докы ся не погублять, аж кедь вже мусай, та куплю. Успокоюю ся, вживаю ся в єдинство з тыма вшиткыма старыма річами, гібы они записують мій жывот, тогды змысел їх замітовати – не є. Мое авто я бы за майліпшый мерседес не дав, бо там записаны мої путованя за 47 років. А до того, на моторбіциглю дейвідсонови єм 27 років їздив по горах і малёвав. Односно того многы ня не можуть порозуміти... але я спокійный.

Закупками ся не занимаю, роботы не продаю. Бывають, хтось ня найде сам, та може і подумаю, ці дати свій образ, і то лем кедь є остра потреба у матеріалнім поповнію. А іншак, мені дорогшы мої діти, бо мої роботы – то мої діти.

• За котрым образом шкодуєте найвеце і чом?

– Їх є дакілька! Розповім єдну сітацію. Раз із Німецька пришли до мене наперед договорены люде із своїма шпеціалістами на закупкы. Было одобрено 13 діл, а я наконець не хотів ніч продавати, бо думам, нашто такы цінны роботы до Німецька. І так ледва з трёма образами розстав ся. Ясно, што суть сітуації, коли єм донучены оддавати свої великы композиційны роботы, бо не маю де їх тримати, нажал. Даколи ся стає, што близкым приятелям даю і старам ся не бановати, а наспак чути задоволенія.

• А то є творча жадность, ці як мож пояснити таке явліня?

– Ні, то як розставаня із дітми. Мені то так тяжко, што даколи думам, нашто я то зробив. Діти ся створюють при любовных сітуаціях, а художні творы при згораню тых сітуацій, што є намного тяжше, енергії бівше іде. То треба розуміти! І кедь ся видить, што удачну роботу на пленері зробиш, та мож уже продавати – но ні! То не работа про півгодини на пленері, я іщі дома три дні буду продовжовати... я її заряджаю. Каждая з моїх работ так заряджена позітывнов енергетиков, што люде жычають мої образы при тяжкых хворотах, абы выздоровленія пришло.

Володимір Микита родинный:
**„Мы были ведно із самого початку,
і з того нічого мы створёвали
жытя“**

• Попри такій высокій занятости у Вас був час на особный жывот і властну родину, ці сьте были веце орьентованы карьерно?

– Вшитко встигати мусай! Я, коли-м ся женив, повів

єм, же ся не заставляю доты, покы не буду мати семеро дітей. Правда, в реальности то вышло інакше, дві дівкы маю.

Жебы сьте ня порозуміли, єдну річ розповім. Я не з паскудных быв хлопців, нараз штири облищав, абы порозуміти, котра красша. Мы тогды з Ерделієм дуже близкы были. Він уже не був при здоровлю, і позад войска я фінанчно ёго утримовав аж до самой смерти – вшиткы жадости выповняв. І раз выходить Ерделій на двір і видить як я роблю собі, а три дівкы коло городини зо мнов приказують. Пак спросив ся на них, а я одповів, же тото суть мої поклонніці. Він ся розосміяв, тай повідать: „Аж три?“ А я на то: „Ні, бо четверта не є ту.“

Вшиткы тоты дівчата были з богатых, серьёзных фамелій: гімназісткы, діти юристів, директорів і так дале. А женив єм ся з пятов – сиротов.

• Розповіджте нам передісторію, як ся то закрутило аж до свадьбы?

– Коли-м стрітив дівку пятау, і аж дуже ся мі полюбила. Тогды інтелігентно проявлёвали інтерес, і лем самой стрічі іщі ся треба было добити. То начав єм ся интересовати, просити на ню. Она – Наталія Миненко із Золотарёва, учителька молодшых клас, членка хору при областнім будинку творчости, де окрем того вела розлічны додаточны клубы про діти. І директор мені як бывшому театралному артистови дав можность заграти з тов дівков в оперетнім выступі, *Свадьба* од автора Малевича. І так вшитко пішло. Были сьме много часу ведно на репетиціях. Она нігда не грала. Но а я мав доста способностей театралных, та учів єм ей.

Як познакомив ей з мамков, тютками, та они кажут: „Но што, Володьку, думай...“ А я ніч не думав, бо вже рішыв – хочу ся женити!

Так ся выявило, што она чіста сирота: отець ся давно стратив, іщі за Карпатської України, а мама ей скоро умерла. Но се вже мені штімовало! Як познакомив ей з мамков, тютками, та кажут: „Но што, Володьку, думай.“ А я ніч не думав, бо вже рішыв – хочу ся женити! Я люблю сам вшиткого ся добывати. Тот факт, же она была сирота, мене не пуджав, а наспак. На фіглю вам повім, мы начали свій сполочный жывот з полёвого, бо на підлозі сьме спали, постелі, сьме не мали.

• І як ся основала родина Микитів?

– Мені было 25 років, а їй 20. Были сьме ведно із самого початку, і з того нічого сьме створёвали жывот. Мало того, што красшой од нёй в Ужгороді не было, то сто процентів, она была способна на вшитко – про нас. Із нічого почінали сьме вшитко – і родину, і карьеру. Она дуже добра мама дівкам была, і строга.

Нашы діти не знали, што такое піонер-табор. Они з дитинства самы на себе зараблялі: у колхозі зберали грозно по сусідніх селах. Через літо мали так, што еден місяць у роботі, а слідуячій за газдівством ся старали і закупкы про родину робили. Зрозуміло, што і до світа культуры і уменя мы їх посвящали, але формовали ся при роботі. Не мали час на гульки, vyrостали так. Обидві мали добры задаткы на малёваня, але не про жены така професія.

На днешній день і так суть у творчости: Оніка, менша – хореографка, а старша Олена – кунстисторічка. Є за кого ся гордiti і журити, лем абы ся дарило...

• Бісідуете, хотіли съте мати велику родину. Рахуйте – двоє голых босых молодых людей лем побрало ся, і де там іщі семеро дітей?

– Та хотіло ся! А чом бы ні? Мы бы з того вышли і так!

• Самы съте повіли, же ваше дитинство было не-легке.

– Тяжкое... Мало того, я нігда в животі не жычав ниодкого грошы. А были такы ситуації, даколи съме не знали, што на завтра будеме варити. Выкручовали съме ся любым способом. Але жычати – ні!

• То так дома навчили? Чого Вы собі взяли такый прінціп?

– Я не знаю, но мы дома не практиковали жычаня. Я собі так сам встановив. Як ся каже, пожычш на час, а вертати треба буде все.

• А ці од Вас жычали даколи?

– Та, Господи! Кілько грошей я пороздавав. Обіцяли, што повертають, але грошы тоты мені вже нігда не відіти.

• То і до грошей філософский приступ маєте.

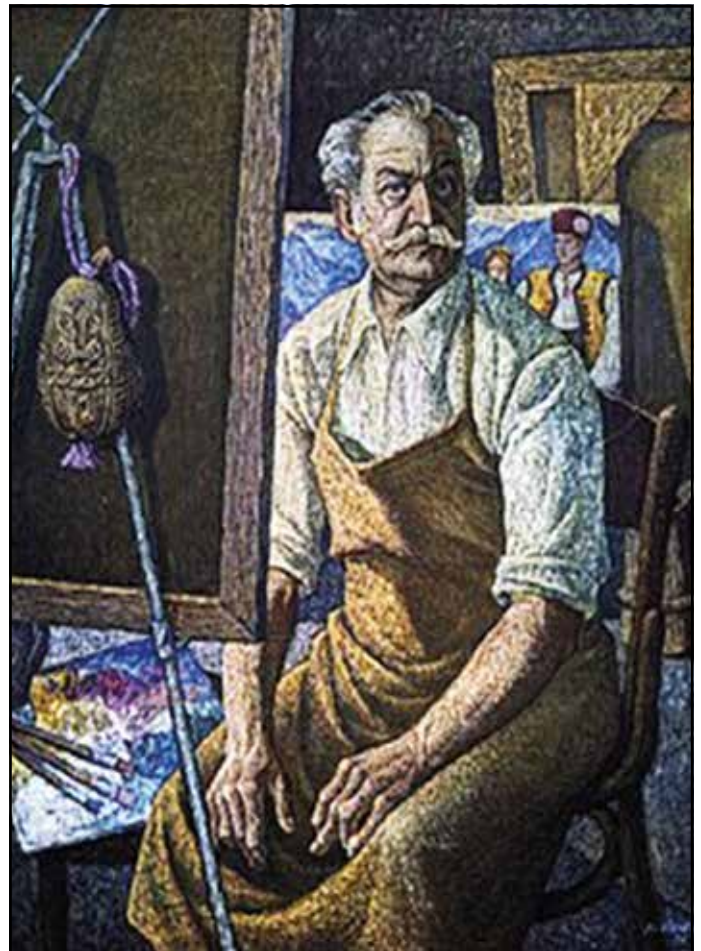
– Я страшно шкодую людей, котры тратять свій цілый живот на закрытя своїх низких потреб: авта, шматя, їдло, плетки і так дале... В результаті такы люде не можуть дійти десь выше у своїх познаннях. Я бы в їх животі ани єдну минуту не хотів быти. То хворота! На жаль, ай дакторы мої колегове малярі міняють авта як рукавіці. Умелці... Такы матеріалны моменты затыгають, то гріх людський.

• Як чоловік, котрый вышов із жеброты, ці Вы на собі не чули ваблїня до матеріалного?

– Абсолютно ні. Мав єм жажду до читаня, і такое свое желаня я наповнив. Вшытку літературу з уменя мав єм мати. Як я, так і моя жена. А штобы іншой, то ні.

• А ці занимаете ся благодійностёв?

– Діло в тім, што фінанчно не стою так, абы міг єм собі то дозволити.

• Володимір Микита: Портрет Народного умельця України Федора Манайла, 1976, полотно, змішана техніка.

• Одказ читателім. Пару слов, котры потребуе учути каждый чоловік.

– Створёвати добро все дуже актуалне. І в кождім історичнім періоді се є характерне про русинський народ. Через свою добродушность мы і сохранили ся в розлічных країнах, бо мы порозуміли істину нашой пути. Культура, народна творчость, музыка, уменя, господарёваня. І каждый раз думати, што цінного охаблям про свій народ. Не жыти в пустоті. Быти патріотом свого духа, не страчати патріотізм свого духа.

• А який тот русинський патріотізм?

– Божественный! Релігійный! Кіріл і Методій на нашу землю принесли Божое писмо, котре переложыли іменно на наш язык з грецького, бо церковнославянський – то наш язык. Не болгарський! Мы были першы хрістіане на тій території! Нам быти з Богом ведно, так нам іщі Кіріл і Методій, попередники нашы, были предповіли.

2022. року означуєме 50-рочніцу Лектората за руски язык и литературу и 40-рочніцу Одделеня за русинистику на Универзитету в Новим Садзе (2)

През написи наших визначних професорох, тих хтори на Рускей катедри на Филозофским факултету зохабели свой шлїд, предлужуєме у знаку штирох децениюх високого образования по руски. Ксения Сеґеди 1981. року почала робиц як асистент приправник, од 1985. як асистент, од року як лекторка за руски язык, а од 2005. року, та по пензию, як висша лекторка за руски язык.

Почала студирац математику, але уж на першим року професорка мр Ксения Сеґеди видзела же то не будзе ей професия. Дала шицки испити хтори ше признавали и на других факултетох и преруцела ше на Филозофски факултет, на Катедру за русийски язык и литературу.

– Студентски дні були, предпоставям, подобни як и шицким другим, з тим же ми бегали зоз настави у центру на физичне аж на Лиман, а вец назад на наставу, цо баш не було найприємнейше искуство. Познейше зме наставу мали у єдним малим, нефункциональным будинку хтори ше находзел медзи ФТН-

ом и нешкайшим Филозофским факултетом, дзе зме були видвоєни и случовало ше же зме знали и зашпи-вац, окреме на годзинох одличного лектора польско-го языка, пана Леха Паждерского – почина од початку, а кед постала асистент, почина и робиц, перше у єдней новосадскей школи, а вец и у валале у Босни дзе преподавала русийски язык.

– Там ме „пренашли” професоре Юлиян Рамач и Юли-ян Тамаш, и поволали же бим пришла робиц на Ка-тедру. Так сом 1981. року почала робиц як асистент приправник, од 1985. як асистент, од року як лекторка за руски язык, а од 2005. року, та по пензию, як висша лекторка за руски язык.

ОД РАНА ДО ВЕЧАРА

– Тоти перши роки були досц чежки пре обовязки – предлужує професорка о часох док покладала испити и дипломовала, надпоминаючи же теди шицко ишло „по ключу”, та прето тото же є Рускиня и жена, була скоро у шицких целох на факултету, од комисиї за по-писоване инвентару, та нависше.

– Кед сцигли нови колегове на Катедру, замодлела сом их най ме вецей ниґдзе не делеґую и дзекуєм им же ме послухали. Окрем того, путовала сом до Београду на постдипломски студий на Примененей лингвистики и методики настави, на Славистики. Нажаль, мала сом павзу пре приватни причини, вец шлїдзи преруцо-ване на постдипломски студий до Нового Саду, дзе сом аж року маґистровала при менторови др Предраґови Пиперови зоз тему „Prefiksi sa prostornim značenjem u savremenom rusinskom i ruskom jeziku.”

Кед слово о работи зоз студентами, професорка на-гласує же то було задовољство и попри шицких по-чужкосцох (недостаток учебникох, вельо годзини...). И нешка ище нет одвитуючи приручник, учебник за учене руского языка як странского, т. є. од початку по найвисши ступень.

– Я ше наздавам, у ствари сом прешвечена же мр Алек-сандер Мудри док заменї тото мр опрез мена до др, и будзе мац вецей часу, закончи тоту роботу и обяви приручник. А дотля ше и младши колегове и колеґинї буду пририхтовац за годзини так як и я. Рихтала сом ше так як сом могла и знала, находзела ше, находзела метерияли и по учебникох за основну и штредню шко-лу, по новинох, белетристики, интернету и приме-ньовала знаня з методики хтори сом здобула док сом учела даскельо други странски языки. Но, то не легко, бо кажди язык ма своєю специфичносци, хторих зме дакеди, и у мацеринским языку анї не свидоми. Так ми поведзме, на даскельо таки специфичносци указал єден зоз нам барз милих студентох хтори учел наш язык, Канаме Окано, зоз Япону. Вон виучовал вецей

славянски язики и поровнуючи их, спатрел и того цо ми як бешедніки и ношители того языка не вше можеме обачиц – гвари наша собешедніца.

НАШ ЯЗИК ДРУГИМ ПОПУЛАРНИ

На Оддзеленю за русинистику професорка тримала вежби за такволаних наших студентох зоз скоро шицких язичних курсох. Тримала и курс Мацеринского языка за студентох Руснацох хтори студирали на других Оддзеленюх нашого факултета.

– Якошик чловекови вше мило кед дакого дачому научи. З „нашими” студентами було задовољство робиц прето же их не було вельо (нажаль, вше их меней ест) и то практично була индивидуална робота. На тот способ мож вельо квалитетнейше и вельо вещей поробиц, ягод кед групи векши. Одношеня, атмосфера на годзинох подполно иншака як кед ше роби у вельких групох. Вони уж приходза з одредзеним знаньом и на Оддзеленю го преширюю и дополнюю, а то дава вещей можливосци за креативносц з обидвох бокох. З другого боку, можебуц и найдлужей сом робела зоз студентами хтори не Руснаци. Було ту, окрем Сербох и Мадярох, Словацох, Черногорцох, еден Австралианец, уж спомнути Японец хтори нешка пише науково роботи по руски, и на тот способ презентуе знаня о нашим языку и медзи другима лингвистами у швецех. Робота зоз тима студентам иншака. Мушим повесц же руски язык бул и остал досц популарни за вибор, предпоставям же є як славянски язык и язык штредку досц блізки Сербом, хторих ест и найвещей, та го зато вибераю. Звичайно сом ше на першей годзини опитала студентом прецо вибрали праве руски язык. Одвити були рижни: препоручели им пайташе, познати, колегове зоз старших рокох, думаю же го легчайше науча и положила як даеден странски язык, познаю Руснацох, ходза до Матки... Так ше зявел и еден Мадяр, Карло, хтори грал, та ше упознал з младима у Матки. Интересантне же ме вон барз несподзивал, самоиницијативно поволал екипу нашей телевизії на годзини руского языка, похваліц ше з тим як знаю по руски. Праве пре тоту рижнородносц, интересантно було робиц з тима студентами – гвари вона.

ОДДАЛО КЕД ПРИШЛИ МЛАДИ

– На курс ше дакеди приявели и по 80 студенти. То два раз вещей, да раз по 45 минути, годзини тижньово (за лектора допущене 12, за асистентох меней). Робела сом од 7, 30, дакеди по 18 годзин, зоз евентуалну павзу за едзене. Понеже зме шицки на Катедри путовали, старали зме ше то збиц до двох, трох дньох. Помагали зме єдни другим, черали зме термини годзинох, и дні же би то шицким одвитовало. Да сом теди не мала фасциклу зоз розпорядком до хторей учальні и кеди мам пойсц, цо тримац, була би права катастрофа. Було наисце чежко док не пришли млади, Анамария Рамач Фурман, Александер Мудри, Ана Римар Симунович, та зме подзелели роботу.

Нажаль, на Оддзеленю нас вше нет досц, вше зме мали вельо вещей годзини як цо то предвидзене. Маме мало студентох, та озда тримаю же нас не треба вещей, а годзини ше трима як за двоїх, так и за трицецерих.

И не лем у тим проблем. Мали зме барз добрих студентох хтори могли остац на Катедри, але ше пре рижни причини то не случело. Чкода.

Медзитим, на шицки почечкосци ше забувало кед до учальні вошли студенти. Думаю же праве одношене моїх младших колегох, та и мойо, гу студентом и настави, допринесло тому же би ше у таким чишле приявйовали за ученє нашого языка, а то у велькей мири уплївує на одношене факултетских целох гу нашому малому Оддзеленю котрому ше, и попри шицких почечкосцох, удава обстац у датих условийох.

Члени Катедри зробели вельку часц роботи на чуваню нашого языка, маме Граматику, словніки (закончуючи зоз найновшим Словніком компютерскей терминології), пошвидко видзе нови Правопис... Катедра нашей заедніци дава младих образованих людзох хтори у будучносци треба же би ше борели за обставанє нашого языка, бо вон основа нашого идентитета. Кед занєдзбаме язык, не годни зме творец ані у єдней обласци живота на своїм языку, то приведзе до асиміляції, и останє без смисла борба шицких тих хтори ше виками борели за наш идентитет. Ту нам будзе край. Праве прето думаю же барз важна ствар хтора ше тих дньох ришує, а то доставанє медзинародного коду за наш язык у рамикох ИСО медзинародного стандарда хтори треба же би одобрил Зєдинени совитодавни комитет за кодификацию языкох зоз шедзиском у Конгресней библиотеки у Вашингтону.

Кед вони поробя свойо, вец нам остава лем вше актуални проблем, а то мале число студентох. Прето модлім младих Руснацох же би ше опредзельовали за виучованє свойого мацеринского языка, бо, по тим цо сом ту винесла о числу студентох хтори не Руснаци, виходзи же за його виучованє баржей заинтересовани шицки други, окрем нас – гвари на концу Сеґедийова, нешка, у заслуженой пензиї, чита, вишива, штрика, гекла, ужива при Тиси и велїх других стварох за хтори не було скорей часу.

– Поправдзе поведзено, ані сом у найкрасших снох не шніла же дакеди будзем робиц на нашей Катедри, односно на Оддзеленю за руски язык. Но, мушим припознац же сом ше на Факултету баржей ориентовала на наставу и же сом мало зробела у науки. Окрем магистерскей роботи, хтора нажаль, не публикована, мам даскельо науково роботи. Русинисти-лингвисти, 2007, u Monografiji „Русини/Руснаци/Ruthenians (1745-2005)”, Приставки с пространственным значением в русинском и русском языках, 14 Международная научная конференция. „Язык и культура”, Киев, „Дієсловни префикси зоз просторним значеньом у языку Михала Ковача” – Studia Ruthenica 1988-1989., Руски лингвисти, Studia Ruthenica, 2005, Питање међујезичке хомонимије и енантисемије у настави русинског и руског језика (на материјалу глаголских префикса), Нови аспекти у настави језика, Косовска Митровица.

На рускей Катедри числени професоре вибудовали науково кариєри, вишли з ней велї дипломовани студенти, а єдна з нїх, уж тераз з младшей генерациї студентох и професорка Анамария Рамач Фурман, хтора кариєру предлужела на факултету.

На нїм препровадзела 13 роки, преподавала рижни предмети з руского языка (лексикологию, историю языка, синтаксу), українски язык, як други славянски и руски язык як странски.

Початки студийох Анамарії Фурман вязани за Україну дзе ше уписала на факультет, на Київским національным университеті „Тарас Шевченко”, Інститут філології, напрям Українски язык и литература. Там здобува широке славистичне и філологічне образование.

– За мнє тоти студії и живот у иноземстве представляли наисце єдно вельке животне искусство. З оглядом на тото же сом пред одходом до України мала нагоду студирац и у Сербії, могла сом поровнац студиранє у тих двох жемох. Мала сом упечаток же студиранє у Україні озбыльнейше, понеже присуство на годзинох було обовязне, мали зме розлични обовязки през тидзень, писали домашні задатки, реферати, семинарски роботи, а поготов зме ше мушели рихтац за практичну наставу. Попри тим, живот у Україні оможлівел ми добре упознац богату українску культуру и традицію и прешвечиц ше же нас повязую заєдніцки корені – гвари Анамарія.

Кед почала робиц на Одзеленю за руски язык, на Новосадским университеті ше почал запровадзовац болоньски процес, цо подроумйовало обовязне присуство студентох на преподаваньох, бодованє студентских активносцох, испитох и подобне. То бул прави момент и нагода, здобуте искусство под час студирания вихасновац у настави.

– Пред тим ше студії на Одзеленю найчастейше зводзели на консультації зоз професорами и на самостойне учене. Таки вид настави подроумье же професор да студентови литературу и основни напрями як звладац одредзenu тему и студент приходзи консультовац ше зоз професором лєм у случаю даякей неясносци. У тим плану я можебуц була свойофайтове ошвиженє, бо професоре хтори длуги час там робели мали свою рутину и чежше им було запровадзиц нову систему обовязней настави. Теди сом ше не могла поровнац зоз искуснима професорами, але сом мала идеї як мож наставу пополніц зоз интересантнима змістами и як реализовац практичну наставу. Студиранє у хторим присуство у настави обовязне – заправо вельо легчейше, то мойо особне становиско. На годзинох мож вельо того научиц и запаметац, а практична наставка стимулує студентох же би були активни и окончовали свойо тижньово обовязки. Реално, так и испити мож порихтац за даскельо дні, и „очисциц” семестер.

За шицок тот час Одзелене прешло през рижни фази. На початку зме на каждом року мали по 4-6 студентох, же бизме ше на концу нашли у ситуації же на даєдним року не маме ані єдного студента. То барз незавидни стан, але, нажаль, з подобними проблемами ше зочую и други дружтвени напрями, цо найчастейше спричинене зоз соціально-политичними обставинами у цалим нашим дружтве.

ЄДЕН З НАЙКРАСШИХ АСПЕКТОХ У НАУКИ

– Док сом ше занїмала зоз науку мойо вигледованя сом пошвечовала историї языка, конкретно розвою нашого языка и першим памятником хтори були записани медзи Руснацами у Бачкей. Познейше сом свою увагу унапрямела на преподаванє руского языка як странского: порихтала сом скрипту, розробела сом методологію викладаня на основи знаня хторе сом мала у викладаню странского языка. Каждому професорови важне кед ше прешвечи же пренесол свойо знанє студентом, то доказ же його труд и методи принесли плод. Мнє наймилше було кед сом чула студентох як бешедує по руски. Думам же запровадзоване виучованя руского языка як странского на факультеті барз значне за нас, воно отвєра велі можливосци. Студентом, будучим фаховцом у своїх обласцох – соціологом, педагогом, психологом, историчаром, журналистом, філологом и так далєй – оможлівює же би преширели свою професійну діялносц и уключели до ней и руску дружтвено-культурну и наукову сферу. Вше сом ше намагала пренєсц студентом мойо прешвечене же учене гоч хторого странского языка – не лєм шветового – хасновите, и же każde знанє найдзе свою применку. А за нашу заєдніцу важне отвєрац ше гу другим и шириц інформацію о себе. На тот способ и ми доприношимо ширеню толеранції у нашей мултиетнічней Войводини – прешвечена Анамарія Фурман.

За тринац роки, док робела на факультеті, присуствовала численим науковим конференциjom у жеми и иноземстве, упознала ше з велїма колегами славистами и філологами. Гвари же можливосц упознац

своїх колеґох хтори шветово реномовани науковци, чийо науково роботи читала и цитирала у своїх статях, хасновала у своїх вигледованьох, а вшелїяк и черанка искусствох, стретане з колеґами зоз других университетох, по словох нашей собешеднїци – то наисце прекрасни аспект науки.

– Роботу на Одделеню сом барз любела. Звичайно, кажди продуктивни чловек би повед же ше вше мож було вецей зробиц. З велїма студентами сом вибудовала приятельске одношене и остали зме познейше у контакту, тераз уж як колеґове. Од самого початку сом ше намагала же би мойо одношене гу студентом було колеґияльне, але сом им указовала и же их почитуем. Гоч нашо групи найчастейше були мали, хтори оможлївовали лепше упознаванe и векшу блїзкосц, заш лем ше робота на годзинох окончовала достоїнствено, порядно и одвичательно. Мали зме обичай раз рочне ше стретнуц споза мурах факултета у неформалней атмосфери и таки друженя нас поготов зблїжели. Вельке задовољство припатрац ше на младих людзох хтори недавно постали полнолїтні, але хтори ше з дня на дзень меняю, поставаю вше озбыльнейши и за штири роки досягли дозретосц одвичательних академских гражданох.

Окрем же сом им преношела знанє, давала сом им до знаня же под час студийох не мож научиц шицко, але же зоз студираньом, окрем квалификації, достаню и едну иншаку перспективу и систематични, критични и индивидуални приступ гу шицкому у живоце.

ВАЖНЕ КАЖДЕ ДЗЕЦКО У РУСКЕЙ КЛАСИ

Одделене за русинистику представя найвисшу образовну институцию – остатню, але барз важну каричку у рускей образовней системи – после предшколского, основного и стреднього образования. Основна улога Одделеня едуковац, у першим шоре професорох руского языка, хтори буду робиц у образованию, але и ширше – новинарох, педагоґох, дружтвених и културних роботнїкох итд. Без Катедри, чежко и задумац як бизме мали наставнїкох и професорох за нашо школи и факултети.

– Праве прето Катедра Руснацом витално важна, а з другого боку, ей важне кажде дзецко хторе ходзи до рускей класи, бо кед бизме ше нашли у ситуациї же страциме руски класи и школи, не будзе ані потреба за едукацию наставнїкох. У таким случаю исноване Катедри би ше звездло лем на наукову димензию, а то би була велька утрата за нашу заеднїцу.

Одделене за русинистику и русинистични студії вообще, прицагли увагу велїх славистох у швецце. Результат науковей діялносци професорох Одделеня представя огромни друковани опус – фахова литература, учебнїки, граматики, словнїки, науково статї, але и зборнїки з конференцийох и наукови часопис. За 40 роки такволана Катедра, як ю медзи собу неформално волаю Руснаци, виросла до розвитого филологийного одделеня на Филозофским факултету. Вона вибудовала науково кариєри численим професором и випестовала числених дипломованих студентох. Вона вредна сама за себе, а Руснацом є вельки скарб и драгоцини здобуток – гвари на концу А. Р. Фурман.

ПЛАНУЕМ ОЗНОВА РОБИЦ У ФАХУ

– У едней хвилки ше случело же моя животна драга несподзивано рушела у едним другим напряме. Супруг достал роботне понукнуце у Австриї и мушели зме ше опредзелїц чи останеме дома, чи ше будземе селїц. На концу зме заш лем ришели же фамелия треба же би була ведно. То и за дзеци була велька споскуса, бо ше нашли у ситуациї же муша звладац нови язык. Спокуса то и за мене и супруга, бо зме скорей нїґда не учили немецки. Едного дня плануем знова робиц у своїм фаху, але предусловие за тото добре знане немецкого языка. Прето ше тераз даяки час мушим пошвецциц ученю языка, цо мене як линґвистови и професорки по фаху наисце представя вельке задовољство. За особу хтора преподава странски язык барз хасновите искусство поставиц ше до позиції своїх школярох – гвари Анамария Рамач Фурман.

Автономия и анатомия високошколских институцийох одвше мала и ма тоту прикмету же є ґарант за шлебодну наукову и културну роботу професорох и студентох. Мал то на розуме и професор Александер Мудри, нешка у званю висшого лектора за руски язык на Одделеню за русинистику, ище теди кед крочел на новосадски факултет, на хторим роби уж вецей як 9 роки.

Александер Мудри закончел основни и мастер студії на Одделеню за русинистику, а його перша робота у настави була у Основней школи у Дюрдьове. Преподавал виборни предмет Руски язык з елементами националней култури на стредньошколским уровню у Новим Садзе, а по законченю мастер студийох и упису на докторски студії, бул уключени до настави як студент докторских

(Продовжїня на 21. стор.)

ПОЗДРАВЛІНЯ РУСИНІВ на рік 2022 ч. 4

Дорогы читателі,

наша літературна рубрика переходить до другой половини рока, а як ся гварить, дашто кончіть, дашто і зачінаць. В четвертім Поздравліню Русинів на рік 2022 ся Вам представлять тексты послідней трійці писателів, котры ся запоїли до Літературного конкурзу Марії Мальцовской в році 2021. Прочітайте сі укажку з поезії **Гелены Гіцовой-Міцовчиновой** і **Мілана Гая**, а прозы **Штефана Смоля**.

Далшыи простор в рубриці мають укажки з уж выданой творчости – русиньскый выбер з трійячного зборника поезії **Кветы Мороховічовой Цвик** і гуморна розповідь **Міра Жолобаніча**.

Мілы читателі, єдночасно Вас хочу призвати к запоїню ся до далшого рочника Літературного конкурзу. Вірме, же в нїм собі будуть міряти писательскы силы і талант нелем скушены авторы, блискаючі ся своїма найновшыма творами, але і тоты, котры іщі лем глядають свій писательскый пішник. Хто знаць, може то буде і дахто з Вас, читателів, хто ся великыма буквами запише до історії русиньской літературы. Няй ся так стане!

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД., Центр языків і культур народностных меншын – Інштїтуту русиньского языка і культуры ПУ

Гелена Гіцова-Міцовчинова

Тішу ся як дітя з першой ярнєй квітки, з якої тобі, сыне, пишу приповідкы.	же од жалю в сердці ніт жадной радости.	хоць квітки зберала з тернєвой голузі.	но вна недостойных на грїх зводителька.
Дозволь, Боже, в церькви співати Осана, бо моя співанка є недоспівана.	Біда кострубата не дасть почливости, а невинну душу грызе аж до кости.	Нараз мої ноги стернянка поколе, бо ся не колыше зерном злате поле.	Бы тя звели дябли на дражочку криву, а з головы выторгали твою злату гриву.
А Ты, Сыне Божый, розпятий на кресті, помож, уж без скорбы тяжкый тягарь нести.	Заспівам співанкы лем з болю, жалости, в сердцю моім не є веце веселости.	Та і вітор здувають з осикы листочки, зато забліскають стріберны слызочки.	*** Страшна чудасія так ся обявила, якбы ся квасного росолу напіла.
З дітинов на драгу рано выкročіти, а пропаць глубоко лем перекročіти.	Уж мі до співника не пасує нота, бо пишу кроніку своєго жывота.	*** Не знам, чом ты, бідо, така выхвалена, хоць моя голова долов похылена.	Шкрипотом до двору бранку отворила, хоць бы-м такїй біді тяжко увірила.
Все із руженчіка віночок увити, мілосердного Отця молитвов славити.	Своїма слызами потічок гатила-м, ай так скоро своє щастя потратила-м.	Же приходиш вночі в великій тихоті може материньске сердце проколоти?	Спід каждого плота жалю наволочіть, потім на ходулях ку мамці прикрочіть.
*** Пишу самы скаргы до світської жадости,	Як і чорный гавран злетів над голову, мої просьбы летяць ку Господу Богу.	Же ты у вузлику не несеш радости, лем, же на родину навалиш старости?	Якже од лихоты деже гет утечі, кедь мі тяжкы валы звалила на плечі.
	Бо я все збачіла бетегу в ярузі,	Нечістым хвалена, же добра вчителька,	Помож, Хрісте Боже, тяжкость одвалити

тебе – безсмертного
молитвов хвалити.

Жывоте, жывоте,
який єсь колячій
бо і моє серце
до смерти боляче.

Хоць у небі синім
світить сонце ясне,
та і в ясных думках
нараз вшытко гасне.

Глядай папірь, перо –
твоя міцна зброя,
котры жалость і біль
у серці выгоять.

Падають слызочки
з вечера до рана
бо до мого серця
дражка зарубана.

Хоць у маю цвинуть
і златы дукаты,
я не перестану
ніколи плакати.

Чім же гіркі слызы,
чім із лица стерти,
буду їх стерати
аж до самой смерти.

Чом же любый Боже
заплаканы очі,
же ся з молодости
все біда волочить.

Хоць бы-м і хотіла,
не годна-м співати
про тебе голубе
нешчастлива мати.

Ты про мене, сыне,
дітина маленька,
тай дражка втворена
до мого серденька.

Може ты чаровав
хоць лем чары-мары
одгорнув із хрящі
з дражочки сліпарі.

Кому же мам, Боже,
письмо написати,
ці лем до стишочка
слова поскладати.

Бо днеська од рана
мам плану наладу,
слова наскладаны
без ладу, без складу.

Кого же мам, я убога,
на поміч позвати
ці пописаны листочки
з тейкы выторгати?

Розписаний поздрав
єм не докончила,
бо листочки такы
мокры,
якбы-м праві теперь
вытягла з мочіла.

*(Вибране
з Літературного
конкурзу Марії
Мальцовской, рік 2021)*

Мілан Гай

Лем про Тебе

Цвили квітки в яри
кедь мы ся познали,
єдно на другого
вірно сьме думали.

Но ярь помаленькы
перешла до літа,
першы нашы крокы
COVID, нам спочітав.

Жывот нам дав дары
небывалой красы,
задурены любовов
зблудили сьме асі.

Приніс він нам поклад –
взаємне познання,
бы-м на Тя не забыв,
так як ай Ты на ня.

Приймай мій вірш
скромный
в день Твоєго святку,
жычу Ті зо серця
щастя в кождім рядку.

Жычу Ті дар здравя,
няй Ті сонце світить,
і няй Ті приношать
любов Твоіх дітей.

Хочу Ті вызнати,
в стишку написати,
же Тя міцно буду
до смерти любити.

Хочу высловити
і слова подякы,
але ся то не дасть,
жывот є уж такой...

Слово ся одрїкать
А при серці стискать,
місто вірша в очах
слыза ся мі блискать.

Самому Господу
хочу вдяку дати,
же мі так ужасну
жену дав спознати.

Не перестаю все
на Тебе думати,

а вночі не можу
про Тебе заспати.

Про Тебе мі зістало
серденько зблуджене,
вірю, же глядять і Твоє
тыж дакады мене.

Тото што чую ку Тобі
ня пронаслідує,
сердце Твоє не знать
мене
бо любов не чує!

Кедь хочеш любити
мушиш тото знати,
же себе про любов
треба жертвовати.

Вызнаня

Не знам Боже добрый,
што ся зо мнов стало,
же мі шумне, міле дівча
розум помотало!

Не хочу скламати
ей сердце змучене,

кедь чує любов
велику
она тыж до мене.

Не можу ей лем так
наоко зводжати,
дав бы ем ій себе,
но не можу дати!

Не плач, але зато
моє потїшіня,
не жычу я Тобі
ніяке траплїня.

Сон о любви

Як я пішов вечур
спати
не перестав упадати,
хоць і думка така
была

де Ты, Боже,
зблудила?

Рано далша ня мучіла,
Чомже-сь ся мі не
приснила,
може-сь на мене

думала
коли сама-сь дома
спала?

З того яке поучіня?
Жебы ем не мав
трапліня?
Вшитко треба
пережыти,
жебы ся могло
приснити.

Скоро зрана вставам...

Скоро зрана вставам
бо уж не мам спаня,
із думков в голові,
ці тыж думаш на ня?

Не годен ем дале
уж без Тебе жыти,
трапити голову,
же так мусить быти.

Чом не доволено
в любви нам прожыти,
лем нам доволено
по тайно ходити?

Не жычу никому
я таке трапліня,
бо то не є живот,
але лем мучіня.

Іщі ся не познаме...

Іщі ся довірно
аж так не познаме,
лем місяць перешов
як собі тыкаме.

За тот час Ты уж мі
барз велё повіла,
же рада свій живот
з моім бы-сь споіла.

Ты наісто чекаш
моёй одповіді,
ці Тя не зохаблю
в надії і в біді?
Холем ся мі озвий,

або дай знаміня,
жебы-м по цілый день
не мав зле тушіня.

Потім собі коло того
надумую дашто,
аж мі з того у голові
плано і барз страшно.

Од скорого рана
буду Тя хранити,
бы сьме могли дничок
ведно пережыти.

Стрічання

Спознав ем я жену
шувну і взнешену,
як бы-м ей стрітив
скорше,
взяв бым ю за жену.

Міла, бісідлива,
чекала од рана,
одповіла прямо
на мої визнаня.

Высвітлити не знам
її справованя,
пособила она
так ужасно на ня.

До ока сьме впали
мы едно другому,
одышов ем щастный
у тот день до дому.

Ку вашому дому...

Ку вашому дому
драга є розрыта,
чом єь така про ня
чудна
тайна, неодкрыта?

Чім веце тайностей
Ты скриваш у собі,
тым веце Ты мене
все тягаш ку собі.

Барз бы ем Тя хотів
Холем раз обяти,

слова повны любви
Тобі зашептати.

До нашой любви
прекажка є дана,
зато моя любов
не буде оддана.

Не обіцям Тобі
вірну любов мою,
бо дома мам жену
і родину свою.

Здравотна сестра

Дякую за твое
тяжке поволяня,
выслугуеш другим,
а думаш і на ня.

Тобі патрить вдяка
за добру роботу,
і за старостливість,
і твою доброту.

Як здравотна сестра
все єь на помочі,
коли робиш денны,
або ай у ночі.

Но а як по ночній
прийдеш уконана,
то спиш у постели
до другого рана.

Як опало листя...

Як опало листя
з явора сухого,
так приросла і Ты
до серденька мого.

Приходжам до Тебе,
сердце розжалене,
жебы-м Тя потішыв
так, як і Ты мене.

Дякую Господу
за любліня твое,
бо Ты шумне дівча
навсе будеш моє.

Як око в голові
Буду тя хранити,
і вшитко, што здумаш,
хочу выповнити.

Жебы єь навікы
у ня нашла щастя,
Ты, русалко моя,
надгерна, прекрасна.

*(Вибране
з Літературного
конкурзу Марії
Мальцовской,
рік 2021)*

Андрійків нечekanый проблем

Андрійко Горохів в своїм животі уж од дїтських років мав велику смолу. По довшім часі ся ёго тяжкы попаленины загоїли. Став ходити до школы. Щі ани не скончів першу класу, зачав терпіти далшы хвороты. Стало боліти праве око. Хоць знав, же до ока му не упала нияка смітинка, око зачало страшно палити і слызити.

Рано встав з постелі омыв ся, позберав, бо требало іти до школы. Мама праві стояла коло шпартета, варила метаны галушкы на фрыштик. Андрійко пришов ку мамі і повідать:

„Мамко уж довше чую болість в правім оці, часто мі і слызы течуть із того ока.“

Мати попозерала на Андрійка і мішаючі деревянов ложков на шпартеті в кайстрончати масло із цибулєв, повіла:

„Андрійку, ку тому істо ті помогли твої камаратя. По школї не знате перестати бігати за лоптов по загороді, валяте ся по землі. До ока ті істо упала даяка смітинка, зато тота твоя болість. Прийдеш зо школы, та отець ті до ока попозерать. Наісто ті выйме і смітинку, од котрой тя так око ріже.“

„Мамко, а ты бы не могла?“

„Хлопче, я хоць бы-м радо до твого ока попозерала і ті помогла, але я, як сам знаш, віджу слабше. Исто бы-м ті веце ублизыла, як помогла, дїтино моя. Теперь підеш до школы а пополудне отець буде дома і з ока наісто ті смітинку выбере, а буде по болести.“

Андрійко, хоць не рад, пішов до школы. По приході зо школы домів не пішов, як звык, із камаратами копати лопту. Писав і учів ся, што му требало на другый день до школы, але главні чекав, коли нянько прийде з ліса.

Перед вечером отець пришов домів. По куртім одпочінку му мати припомянула, же бы мав Андрійкови посмотрити до правого ока, же го ріже і же із ока му течуть слызы. Отець оддыхуючі на лавці по тяжкім дню закликав Андрійка ку собі і повідать:

„Так, хлопце мій подь ту, ний ся ті попозерам до ока, ний віджу який поклад там носиш...“

Андрійко став перед нянька і зачав мудрвати:

„Няньку я не знам о тім, жебы мі до ока упала даяка смітинка. Мусив бы ем о тім предсі знати.“

„Хлопче мій, даколи із руков ей там і сам занесеш. Бігате і по крякох, валяте ся по землі, а ани сам не знаш коли ся то стане. Укаж мі тото твоє боляче око ний ті до нёго попозерам.“

Андрійко став іщі ближе перед нянька.

„Позерай тівко можеш направо, а теперь наліво. Но а теперь попозерай тівко можеш на повалу, теперь позерай на землю.“

Андрійко позерав, як приказовав отець.

„Хлопче мій ты ся мусиш мылити. Я в твоім правім оку не обявив ниякый поклад. Не нашов ем там нияку смітинку. Од смітинкы бы єсь істо мав око і червене, і подражджене. А твоє праве око чісте. Вызерать, же тебе болить лїве око. Дай, ний попозерам до лївого ока.“

„Няньку, я ся не поплїв. Мене наісто болить праве око. До лївого шкода вам позерати, бо я знам, же в нїм нияку смітинку не найдете.“

„Кедь так, як говориш, же маш проблемы із правым оком, так то буде так, же єсь в нїм мав смітинку, а слызами єсь ей із ока выплавив ани сам незнаш коли. Но а смітинков подражджене око по куртім часі перестане саме боліти. Увидиш, же то буде так, як я ті говорю.“

Дома хоць не на великім газдівстві, але од скорой яри, через літо і аж до пізной осени было про каждого дость вшеліякой роботы. Но а про вітця ся обявила робота і в лісі. Быв радый зато, же ся му трафила можность заробити пару корунок, якы дома все хыбили.

Іванко із Ганьков ся черяли в ходжіню на поле із худобов і до школы. Єден день до школы ішла Ганька, а Іванко на поле із худобов. А другый день Іванко до школы, а Ганька із худобов на поле.

Меншы дїти – Геленка із Андрійком ходили до школы каждый день. Но а домашня робота зіставала про матір. Кедь отець робив в лісі, мати мусила сама робити і потребну роботу на полю, правда таку, котру сама доказала зробити.

Час ішов, а Андрійкове око ся не гоїло. Наспак, придала ся іщі міцніша болість.

Тота неприємность тримала цілый еден, другый і третій тыждень. Мати з няньком ся застарали. По вшеліякім домашнім лічіню і одрабляню од вшеліякых хворот, око непере-

ставало Андрійка трапити. Спомагати пришла і валальська лічителька очей, но без успіху.

В Рошківцях недалеко од Гороховых бывала старша жена -- тета Тимцева, котра своїм лічінєм многым людём нелем в Рошківцях, але і в далшых околишніх селах в біді охотно помагала.

В тых часох окулярів не было. А зато не лем дїтєм при вшеліяких дїтських грах, але і дорослым людём при вшеліякій газдівській роботі ся ставало, же до ока упала дака смітинка. В многых припадох то не было ніч страшно, ани проблематичне. Смітинка ся із слызами із ока выплавила. Але ставали ся і такы припады, же ся так не стало. Тому постигнутому мусив хтось другый помочі. А часто і тому помічником ся не пощастило смітинку із ока выбрати.

При такім проблемі із оком на доктора десь в місті ніхто ани не подумав. Но а в Рошківцях нашла ся жена, котра не з розкошу, але із біды в таких припадох охотно помагала. Она своїм языком в оку глядала смітинку і языком око чістила так довго, покы смітинку із ока языком не высунула вон.

Андрійкови не помогла ани тетина лічба бо око хоць небарз, але все боліло.

Мати выстрашена о сынове око, знова робила вшытко, хто што знав порадити. Не помагала нияка материна лічба, хворота ока робила своє.

Дома настав великий проблем. Із Андрійком требало іти до доктора.

В еден день отець приготовив віз, повпрїгав коні і із Андрійком пішов на возі до Лабірце ку докторови.

Дохтор Андрійкове око попозерав і сконшта-товав, же він із оком не може ніч зробити, але вітцёви радив:

„Кедь хочете, жебы ваш хлопець на очі відів, мусите іти до Мигалївского шпыталю. Там є очне одділіня, де лічать очны хвороты. Я вам папірь про тамтых докторів напишу.“

Із докторовой справы были дома смутны і нещастны. Были смутны і зато, же не было легко роздумати ся, што із Андрійком робити. Пінязей не было а за лічїня в шпыталю в тогдышніх часах – перед Другов світовов войнов в Словенськїм штаті требало платити.

Страх о Андрійкове око їх але донутив, же хоць на шпыталь пінязі пожычать, але хлопця дадуть лічіти до шпыталю.

У неділю мати Андрійкови приготавляла вшытко, што было треба до шпыталю.

Андрійко плакав, бо до шпыталю аж до Мигалёвечь одмітав іти. Наконєць ся дав мамов і няньком переговорити.

(Выбране з Літературного конкурзу Марії Мальцовской, рік 2021)

Квета Мороховічова Цвик

Люблю тот час

Осінь сі вже
подає руку
із зимов,
вітор їм є за
свідка.
Стромы выголены
подля послїднїй
мовды,
сама гола
лебка.

Люблю тот час.
Не треба ся мі
перед спеков
до тїни
все
ховати.

Блаженный час,
можу ся сміло
на сонічку
выгрівати.

Люблю такой час.
Дає надїй
на зеленый бережок
в яри
кроком зась выйти.

Шытя жытя

Душа моя розорвана
на марны фалаткы
поторгана.
Зашываня нитков –
шытя найліпшого
хірурга

може,
мої розорваній
душі
споможе.
Павучіна бабиного
лїта.
Могла бы і тыж
позашывати,
дїркы безнадїї
заштопкати...

Обертам ся
на правый бік,
бо ня тискать
рубець шытя
пардон – жытя.

Як тоту
Прінцезну,

што тискав горошок.
Встаю і запивам
на спаня порошок.

Душа крегонька
„Субстанція“,
треба із нёв
старостливо
нарабляти.
Хто так не робить,
буде раз
ой, буде
сакраментьскы
бановати.

Народениновы сентенції

Суть ту. Зась.
Народенины.
Як каждый рік:
І торта на столі,
і свічки горять.
Люде ся бавлять,
музику слухають,
пють і їдять.
Пють і їдять...
Юбілантка на тото
дівадло
лем ся тихо позерать,
лем ся тихо позерать.

„Гостей невроком,
дарунків тыж“,
прошуміла ї в голові
думка, як мыш.

Вшыткого є доста,
комфорт в домі має,
лем на душі пусто.
Чом? – Нихто не знає.

Люде ся бавлять,
пють і їдять...
Вни ніч не чують,
ніч не відяць.

Над „драготов“ дарів
стишок домінує,
дарунок од внучкы
наймілішым ей є.

Гості вже співають
Многая, благая літа...
Юбілантку тішить,

же ся славнось
хоць лем раз одбыла
без традичного фона.

Не страчать на вірі,
снуге новы планы.
Што кедь бы раз были
лем такы тихонькы?
Два, три балоники
співанка дітинкы...

Бо великий гурявк,
то є модерный штіл,
но кедь в домі хаос,
смуток сідаць за стіл.

Захрипнута співанка

„Колеса крутяць ся,
рокы минають ся.“
Жывот нам пролетів
староба гласить ся.

Сідай, чоловіче,
на човник вічности,
бо вже тя поздравлять
ангел з высокости.

Колеса крутяць ся,
рокы не вернуть ся,
жывот наповнив ся,
є час зберати ся.

Сідай, поземщане,
на човник вічности.
Староба ті співають
сонг неконечности.

Як ся родяць (русиньскы) писателі

„Když vás chytá
sentiment,
jděte od toho“ –
гварив вчитель
штудентці
на годинах ёго.

Та ці мож обыйти
свою ідентіту,
котра має в собі
сентіменталіту?

Мы, народ піддаый,
мягкий, романтичний.
Ай сентімен є в нас
і буде в нас вічно.

Модерны сценарі
сензації хтївы,
грубость і вулгарность
не наше прядиво.

З котрого складаме
стишкы і романы,
выдаваме книжкы
із приповідками.

Пане учітелю,
не суглашу з вами.
Й по десятках років
сентімент є з нами!

Пеме на здравя?

На здравя!
Гварили вже нашы
предкове,
двигаючі погарик
тугого.
Хоць палінка здравю
не осожить, но
не зрідка вас нутяць
до того.

Здравкаме і днеська
без вины.
Бо народ любить
запивати жалі,
і радість в родинях.

Пийме, але радше
воду із студника,
Бо без воды нїт
жывота.

Вода здраво служить,
жаждущого освіжить
Ростлинам і стромам
дасть влагу,
звірятім поможе
на пасіці
вытримати літню
спрагу.

Пийме!
Самособов, пийме,
але лем на хосен!
І вшыткым на здравя!

*(Квета Мороховічова Цвик: Шыте нитков
бабиного літа, Новы Замкы: властным
тіражом, 2019)*

Міро Жолобаніч

ЦТ-Выштрїня

Раз за тыждень ся стрічам із моім приятелём
на пиві, де розобераеме вшыткы можны про-
блемы, котры сьме пережыли за послідній
тыждень. Гвариме тому „розбор тыждня“. Роз-
бор зачінаєме боровічков і пивом, жеб ся нам
розвязали языкы.

Приятелёви ем ся поскаржив, же маю про-
блем з терміном выштрїня на ЦТ-пристрої, на
котре ня загнав мій доктор.

- Дашто ся му не поздає, но не повів мі што.
Ішов ем ся обіднати, але термін выштрїня мі
становили аж о пів рока. – Знаєш, я не докажу

жыти в такій неістоті, – гваря приятелёви.

- Што, кедь мі наісні дашто є? А што кедь є то дашто важне? Дасть ся то лічти? А кедь гей, та як довго? Буде ня то боліти? Што буде з родиннов? Як то буде переживати? А што моя жена і діти, постарають ся о мене?

Такы вопросы ем адресовав моёму приятелёви, аж мі з того пришло плано. Вырішив ем то далшов боровічков а пивом.

- Ніч ся ты не бій, – повів приятель, – я маю на такы проблемы свій рецепт, котрый ем уже спробовав.

Заіскрило ся мі в очах а од радости ем обіднав далшу боровічку.

- Потребуеш на то лем певны нервы і фляшку алкоголу. Найліпше такый алкоголь, який пеш. Уже віджу, же то буде боровічка. Тоту фляшку інвестуеш до себе, а не до докторів.

- То є найменше, – звискнув ем од радости, – бісідуй, як на то.

- Просто. Выпеш фляшку боровічки, ляжеш собі на ходник а о остатне ся ты уж не старай. Добры люде зроблять за тебе вшытко. Они уже знають, як ся мають в такій сітуації справовати.

Позорні ем слухав приятеля а обіднав ем далшу боровічку і пиво. Як сьме так ведно попивали, приятель мі выяснёвав далшы деталы – де є найліпше місце на лежаня, як справні дыхати, яка є найліпша полога на лежаня, жебы ем не ухляв, а много далшых, котры собі уже ани не памятам.

- Передовшыткым мусиш мерьковати на тото, жебы-сь собі ліг на ходник, котрый є розбитый, жебы люде увірили же-сь закопнув, – призвуковав приятель. – То не буде проблем. Нашы ходники суть в дезолатнім ставі, также собі можеш лячі на котрый лем хочеш, – махнув руков.

- Але позор, – доповнив свій монолог, – кедь сьме выпили на здравя – мусиш собі выбрати таке місце, де ходить много людей, то зато, жебы тя збачіли, жебы-сь, не дай боже, не примерз на ходнику, – замсіав ся попід ніс.

„Розбор тыждня“ сьме завершыли пивом і боровічков і побрала ся спокійно домів.

На другый день ем шатовав купити боровічку, котра мі по вчерашнім „затягу“ зробить істо добрі. Боровічку ем зачав коштовати уже перед обходом, наістні мі ішла на хосен. Сів ем собі на недалекий бетоновый квітник а спокійно собі попивам. Вытрубів ем скоро цілу фляшку. Памятам собі, же ня звалило з квітника на ход-

ник рівно на ніс. Знаєте, як то ходить, із вина ся падать на бік, із пива на хырбет, а із твердого алкоголу – на ніс. Чув ем даякы голосы а збачів ем даякых людей, котры стояли недалеко мене і штось бісїдовали.

- Што ся му стало худачискови? – чую женьский голос.

- Не видите, тадь є спитый як чік! Разить з нёго як із бочки!

- А што, кедь є наісні хворый, што кедь має епілепсію?

Кус ясніше ем чув голос мужа, котрый ся нахыляв надо мноу.

- Гало, 112, ту лежыть на землі чоловік.

...

- Іщі дыхать, але тяжко.

- Може упав на ходнику, має розбитый ніс а тече му кров...

Одтогды собі не памятам уже ніч. Збудив ем ся в чістій білій постели а коло постели стояли люде в білім шматю.

- Ём в шпыталю, – повів ем собі в духу, – вызерать то про тя добрі, чоловіче.

- Ёй-ёй, пане, вы сьте нам дали порядні забрати! – озва ся єден з докторів.

- Де ем, што ту роблю, як ем ту пришов? – граю своє театралне выступлїня.

- Сьте в шпыталю. Привезла вас вчера пополудне захранка. Упали сьте на ходнику а розбили сьте собі ніс.

- Ём в порядку? – прошу ся перестрашено, кедь спомянули мій ніс.

- Аж на тот ніс, сьте в порядку. Два раз сьте нам выпали із возика, кедь сьме вас везли на вышетрїня, але на щастя, ніч ся вам не стало. А тот розбітый ніс – з тым вас ту привезли, – із сміхом гварить доктор.

- Хочу вас попросити, – хопив ся ініціативы далшый доктор – кедь не знаєте пити алкоголь, так не пийте. Наміряли сьме вам 2,4‰ алкоголу в кровлі. Мусили сьме вам наордіновати глюкозу, жебы сьте вытерезвіли. Аж потім сьме вам могли робити вышетрїня. Кебы сьте мали 3‰ алкоголу в кровлі, лежали бы сьте дотеперь на АРІ.

- Зробили сьме вам одберы, превентівне вышетрїня на РТГ, ультразвук ай ЦТ. Не нашли сьме ніч важне, – конштатовав далшый доктор.

- Хвала Богу, было ай ЦТ-вышетрїня, – спокійно ем собі выдыхнув. Наісні потішу мого доктора. В подстаті ем здравый, ніч мі не є, аж на тот болячий ніс – тішу ся.

- По обіді вас пропустиме домів, – озвав ся доктор, котрый уже одходив із ізбы.

- Ай так то стояло зато. Зробили мі комплексне вышетрїня ай ЦТ – уважую. Ніс ся скоро загоїть а не мушу пів рока чекати на вышетрїня і жыти в неїстоті.

Моє перебуваня в шпыталю ся скончіло іщі в тот день, як гварив доктор. На другый день скоро рано біжу за своїм доктором з выслідками. Самособов, був несподіваний, же мі так скоро зробили вышетрїня. Похвалив ня, же выслідки маю добры а був рад, же ся не потвердили ёго обавы о моє здравя. Як на потво-

ру, зачав ся займатися моїм носом.

- То мі лем жена прибухла двері перед носом, кедь ём пришов пізно домів, ніч то не є, – заціганив ём.

На слідуючім „розборі тыждня“ было главнов темов моє вышетрїня. Подяковав ём приятелёви а обіднав боровічку і пиво.

- Так што, як было, дотримав есь вшыткы мої рады? – вызвідує ся приятель.

- Самособов, вшытко ішло як по маслі.

- Но видиш, треба слухати скушенішых людей. А што ся ті стало з носом?

Высвітлив ём кумпанови праву причіну мого розбитого носа. Так ся з того сміяв, аж му забігло.

- Ах, вы аматеры. Памятай собі, другый раз мусиш лячі рівно на ходник а не сідати на дакы бетоновы квітники або на лавочки. Так забраниш тому, жебы-сь собі розбив ніс, або, не дай боже, іщі дашто поламав.

- Слухай, – із усміхом попід ніс гварить приятель – не знав ём же-сь така падавка. Ты уже не знесеш літер палінкы. Но на другім боці, маш велике щастя. Тобі стачить ай пів літра. Холем ушетриш.

„Розбор тыждня“ сьме запили як ся на пайташів патрить – боровічку сьме заправили пивом. Домів ём пришов зась о дашто мудрішый.

(Міро Жолбаніч: Захранка, Пряшів: Сполук русиньских писателів Словеньска, 2021, с. 21-24)

Выголошений 9. Літературный конкурз Марії Мальцовской

Од 2. септембра до 25. новембра 2022 Сполук русиньских писателів Словеньска у сполупраці з Академієв русиньской културы в СР і Інштїтутом русиньского языка і културы Пряшівской універзіты в Пряшові выписує **9. рочник Літературного конкурзу Марії Мальцовской** на найліпшы творы в области поезії, прозы, есеїв і драмы в літературнім русиньскім языку. Оригіналны літературны творы в розсягу од 10 до 20 сторінок тексту (дотеперь нигде непублікованы) може послати на адресу: **ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., Інштїтут русиньского языка і културы ПУ, 17. новембра ч. 15, 080 01 Пряшів** каждый автор од 18. року свого віку, жыючий в Словацькій републіці. Конкурз є анонімный, то значить, же каждый автор до обалкы з літературным твором вложить іщі єдну заліплєну обалку, в якій буде ёго мєно, призвіско, адреса і фотопортрет. Обалкы з мєнами і призвісками будуть розбалєны председом пороты по оцініню конкурзу (буде го оцінёвати тройчленна порота). Выголошіня выслідків конкурзу ся одбуде в половині децембра 2022. Найліпшы роботы, выбраны одборнов поротов, будуть наслідно оцінены і опублікованы в часописі Русин.

Приправный выбор літературного конкурзу

(Закончіня з 12. стор.)

студийох, а не одлуга и заняти там дзе и розпочал науку, на Оддзеленю за русинистику.

– Понеже зме були нас двою на року, студиранє на те-дишней Катедри було позарядове и мало свойо пред-носци и хиби. Добре зме ше познали и дружели зоз студентами з других студийних ґрупах понеже програма Русинистики давала можлівосц провадзєня предме-тох хтори не у директней вязи зоз русинистику, односно, студенти слухали предмети зоз студентами Сербскей литературы, або Сербского языка, Русийского языка итд. То общеславистични предмети як цо Поровнююца ґра-матика славянских языкох, Старославянски язык, Стара русийска литература, Южнославянски литературы итд. З другого боку, ту и предмети хтори слухаю велі студий-ни ґрупи, напр. Розвойна психология, Педагоґия, стран-ски языки.

Я теди хасновал домашні, фамелийни руски язык у хто-рим ше збивали характеристики керестурскей и коцур-скей бешеди и моцни уплів сербского языка. Паметам же сом перши испити по руски мушел научиц напамят, понеже не було места за импровизацию. Подобно як у театру, нет вельо простору за импровизацию кед текст ненаучени. З часом сом напредовал, а у тим ми помогло и ученє славянских языкох, повязованє наших словох зоз другима, одкриванє же исти форми у языкох блізких рускому можу, але не муша значиц исте, цо, видиши же ми, части стереотип. Кед наприклад нашо людзе поведза же без ученя словацкого литературного языка одлично розумя тот язык, вец то значи же го поправдзе не барз розумя, бо каждодньова словацка бешеди у Сербії або виходнярска у Словацкей, не исте цо и литературни сло-вацки язык. Наприклад, програма Русинистики оможлі-вює студентови же би научел, кед не бешедовац, голєм ше ориєнтовац, розумиц, пречитац тексти по украински, словацки, польски. Зоз ученєм странского языка, особа ше учи и о другей култури, иншаким розуменю швета, а ученє тих, пре историйни обставини, нам блізких язи-кох, указує же тоти други розуменя швета часто иден-тични, або блізки нашим.

На науковим полю, чежко обчековац же русиниста може удатно розумиц положенє руского языка без фунда-ментального славистичного образования, цо подроумює и познаванє славянских языкох. За русинистох ту необ-ходне познаванє праве украинского и словацкого языка, але и польского.

КАЖДИ РОК ШЕ 50 СТУДЕНТИ УПОЗНА З РУСКИМ ЯЗЫКОМ

На початку Мудри тримал вежби зоз предметох у вязи зоз руским языком, насампредз зоз Лексиколоґії, Мор-фолоґії, Истории руского литературного языка, а по неш-ка гвари же тримал наставу зоз шицких линґвистичних предметох.

– Видвоєл бим ту предмет Руски язык як странски хто-ри сом почал преподавац ведно зоз професорку Ксению Сеґедийову од хторей сом мал вельку потримовку у ро-боти.

Можлівосц преподаваня векшому числу студентох од-лично искусство за преподавача, а гоч є дакеди усилов-не, задовольство находзим у тим же каждого року маме коло 50 нови особи хтори ше упознали зоз руским язи-

ком и руску культуру – гвари вон.

На питанє цо ше од теди, кед крочел на факултет, та по нешка на нїм пременело, наш собешеднік гвари же ше найвекши пременки случели у остатніх даскельо рокох кед ше велі ствари пременєли пре епидемию корона вирусу. Настава ше почала баржей операц на дигитални информатични алати, а пременєл ше и состав занятих. Кед почал робиц, гвари же на Оддзеленю за русинистику було седем занятих. Нешка их єст штверо.

– Як студент, а потим и як наставнік, сом у велькей мири хасновал найзначнейши досягнуца наших професорох, Сербско-руски словнік, Ґраматика руского языка, Исто-рию рускей литературы, Малу историю Руснацох и др. У тим смислу, нешкайши русинисти маю дакус легчайшу роботу. Оддзеленє за русинистику, як то часто визначу-єме, єдина високообразовна институция у Републики Сербії у хторей ше виучує руски язык и як така ма вель-ке значенє за образованє будуцих наставнікох руского языка, новинарох и роботнікох у култури. Кніжки хтори обявели заняти на Оддзеленю представляю фундамент за розвой нашей заєднїци.

СТУДЕНТИ БИ ТРЕБАЛИ ВИБЕРАЦ ТОТО ЦО ИМ БЛІЗКЕ

Часто визначуєме проблем зоз малим числом приявених студентох на Оддзеленю за русинистику, но то по словох нашого собешедніка не лем проблем при нас, Руснацох, то резултат тенденцийох у дружтве и ми ту не можеме буц винїмок.

– Але не можеме ані обчековац же бизме мали вецей як 3, 4 студентох, а видиши ми ше же ані не потребне. З другого боку, у чаше кед я студирал, ґенерації чишлєли подобно як тераз. Зоз пременками програмох студийох и формо-ваньом нових студийних ґрупах на Филозофским факул-тету остатніх рокох, дзепоедни предмети Оддзелєня за русинистику постали часц програмох Журналистики, Ґерманистики, Анґлистики и Културолоґії, цо значи же студенти хтори слухаю тоти предмети з часци и нашо студенти. Нешка ми ше видиши же дзеци муша мац вельки интеґритет, або буц барз шмели же би вибрали учиц дацо цо им блізке, цо их збогаци, цо не ма високу практичну вредносц як напр. ИТ.

Каждей младей особи бим совитовал студирац литера-туру, културолоґию, языки кед ше одушевию зоз тим, а по студираню гоч и упишу курс програмованя – гвари Александер, визначаючи же важне робиц на розвою но-вих перспективних кадрох на Оддзеленю, але и пробо-вац прешериц польо своей роботи.

Нешка Александер найбаржей фокусовани на закончо-ванє докторату.

– Досц часу прешло од упису на докторски студії. Нажаль, пременєл сом, практично, трох менторох. Планованє же би то бул покойни професор др Любомир Белей з Ужго-родского универзитету, медзитим то ше не удало пре зложєну процедуру укључованя ментора зоз иножем-ства. Потим сом вибрал нашого реноманованого линґвисту професора др Фейсу хтори, нажал, не виполньовал за-конски условия же би бул ментор. На концу, як найлєпше ришенє було почац робиц зоз професорку др Людмилу Попович зоз београдского Филолоґийного факултету. Пременка ментора значела и пременку методолоґії ви-ґледованя и свойофайтове врацанє на початок. Медзи-

тим, думаю же на концу, то добре рішене. Наздавам ше же докторат хтори ше опера на сучасни лингвістични теорії, односно когнітивну лингвістику будзе од хасну и за руску лингвістику.

НАУКОВА РОБОТА

Од снованя наукового часописа Русинистични студії, Александер Мудри як секретар участвує у роботі на збераню роботох, гледаню рецензентох итд. Тоту роботу остатні роки окончує и його колегиня Ана Римар Симунович. По його словах донедавна, нажал, не було русинистични наукових часописох зоз наукову категорію, понеже не сполньовали основни критеріями за таку оцєну.

– Часопис Русинистични студії нешка, попри Шветлосци, категоризовани науковий часопис, од того року зоз категорію М 53 цо заш лем представя успих витворени за кратки час. Розуми ше, ест ище вельо простору же би ше напредовало – гвари Мудри хтори искусство зоз науковима конференциями започал у Гданьску, у Польскей, дзе як студент трецого року участвовав зоз єдну роботу. Од теди по нешка обявел коло 40 роботох у наукових часописах и зборнікох з наукових конференційох. През програму Заводу за культуру войволянских Руснацох, обявена му и мастерска робота, а наша Видавательства установа „Руске слово” видала и преклад кнїжки Бомбел, автора Мирослава Нагача, хтори Александер Мудри зробел ведно зоз Томашом Квоком зоз Кракова.

СТРЕТНУЦЕ РУСНАЦОХ ЗАНЯТИХ НА УНС-у

– Думаю же була добра инициатива нешкайшого заменїка шефа Оддзелєня, професора др Янка Рамача кед зме пред даскельома роками направили контакт зоз колегами Руснацами зоз Универзитету у Новим Садзе. Два роки зме правели таки стретнуца, а потим ше пре епидемию претаргло зоз таку праксу, але ше надавам же ше то обнови. Зоз тей инициативи уж маме плоди, з оглядом на то же професор др Дюра Орос зоз Технічного факултету єден зоз рецензентох Словніка компютерскей терминології професора Михайла Фейси гвари – Александер Мудри.

ЕРАЗМУС + ПРОГРАМА

– Координатор сом Оддзелєня за Еразмус+ програму. Од початку функционованя тей програми, удало нам ше витвориц вецей длугорочни проекти черанки студентох и наставнікох. Як найплоднейши бим визначел сотрудніцтва зоз Прешовом и Гданьском. Окрем студентох хтори перебували у тих местох, и заняти на Оддзелєню за русинистику мали можлівосц викладац у тих университетских местох. Я по тей програми на два заводи нацивел Гданьск, а раз сом викладац у Прешове. Тиж так, у нас як госцуюци професоре були Душан Владислав Паждерски и Евелина Хача, Томаш Квока зоз Кракова, а одличне сотрудніцтво маме и зоз колегами у Прешове, професорками Зденку Цитрякову

Каждая рочніца то и нагода здогаднуц ше на прейдзену драгу од самих початкох, та по нешка. У тим случаю то розвойна драга нашей рускей Катедри. Же вона не була легка и єдноставна, потвердзую тоти цо на ней робя и робели. Нешка младши генерації пребераю тоти цо пред штирома децениями розпочали

їх старши колегове, професоре, а єдна з нїх и Ана Римар Симунович.

Рочніци значни и прето же нешкайшим студентом и младим професором оможліваю спатриц кеди, як и прецо зробене тоти цо нешка маю на розполаганю. Старшим професором будзе значиц же вредную їх роботу, успихи и намаганя же би ше науку унапредзело. А у науки ше пренашла и млада професорка Ана Римар Симунович, нешка асистент на Оддзелєню за русинистику на Филозофским факултету у Новим Садзе, неодлуга и доктор наукох, хтора ше на основни студії уписала 2010. року.

– Интересовали ме шицки предмети, як з языка, исторії, зоз психології и педагогії, славянски язики и странски язык, але од початку сом почувствовала окрему прихильносц гу предметом з литературы. Думаю же то препознал и проф. др Юлиан Тамаш хтори вше бул порихтани одвитовац на шицки мойо питаня – почина Ана о перших крочайох на рускей Катедри, студийох и упису на мастер. Було то 2014. року кед достала и Награду за найлепшого студента Филозофского факултету, а на штвартим року и стипендию Доситея, Фонду за млади таланти Републики Сербії. И стипендия Национального совиту Руснацох була ей источашне и припознанє и потримовка од професорох, хтори були ище векши мотив за дальше усовершенє.

– На мастер студийох сом ше унапрямила на предмети з литературы. И нешка паметам дзєнь кед сом мала консултациї при менторови, проф. Тамашови, на хторих зме ше порадили же у мастер роботи будзем виучовац литературу Михайла Ковача, не знаюци же діло того писателя ище вельо роки потим будзем виучовац. Проф. Тамаш ми уж на мастер студийох предложел же бим ше уписала на докторски студії и тоти сом и зробела, гоч то не була легка одлука, бо то значело же треба учиц ище найменей пейц-шейсц роки. Положела сом петнац испити на докторских студийох, а прето мну ище придаванє дисерта-

ції до формальней процедури хтора може тирвац и до шейсц мешаца – гвари Римарова Симуновичова, хтора после упису такой почала тримац вежби зоз предметох з литератури. Припознава же не було легко, требало ей вельо часу порихтац години за студентох, та памета и велі непреспани ноци.

ВЕЛЬКИ ТРУД, АЛЕ И МОТИВАЦИЯ

– Студенти на мастер, або дохторских студийох можу буц избрани за демонстраторох, цо значи же тримаю вежби студентом на основних студийох. Но, я мала щесца же сом достала стипендию хтору Министерство просвिति, науки и технологийного розвою Републики Сербии додзелює студентом на першим року докторских студийох, так же сом тоту стипендию доживйовала як плацу. Мож ю доставац штири роки под условийом же студент не обнавя рок и же ма просек понад 9. Мушим припознац же ми то була велька мотивация за дальше усовершоване, бо ми стипендия помогла у виплацованю школарини за докторски студийи, а познейше сом ше дзекуючи стипендии могла и осамостоїц – гвари вона. Як стипендиста такой була розпоредзена на єден з наукових проєктох на Филозофским факултету, мушела порядне обявйовац наукову роботу у рамикох того проєкта, и гвари же то барз добра нагода же би докторанди видзели як наисце випатра работа професорох на факултету, хтора окрем роботи зоз студентами, подрозумює и роботу у науки. Академского 2019/20. року почала и урядово робиц, як асистент за узшу наукову обласц Русинистика. По теди уж тримала вежби зоз шицких осем предметох з литератури за хтори є и нешка задлужена.

– Тото искуство ми було барз значне и видзела сом же ше виплацело дараз лєм єдну годину рихтац по даскельо дні або аж и тидзень, бо тераз шицко идзе вельо легчейше. Тераз тримам вежби з теорії литератури, рускей усней литератури, литератури за дзеци, рускей поезии, прози, драми, критики и науки о литератури, як и з украинскей литератури. Велька мотивация за роботу зоз студентами праве студенти. Кед су заинтересовани, кед пречитаю шицко цо им задам, кед ше маю цо опитац, вец мам ище векшу дзеку рихтац идуцу годину.

Ана Римар Симунович мастерувала на тему Уплів украинских писательох на Михайла Ковача, видзела же ту єст ище вельо простору за вигледоване, та у поради з ментором, проф. Тамашом, одлучела же ей дисертация будзе преширене вигледоване на тоту тему. Медзитим, кед професор мушел пойсц до пензії, Ана мушела пременїц ментора.

– Достала сом нову менторку, проф. др Людмилу Попович зоз Филологийного факултету у Београдзе. З новим ментором пришла и пременка методології вигледованя, цо вимагало читане веліх кнїжкох и упознаване з роботами визначних украинистох, славистох, як и з роботами структуралистох и науковцох з обласци психології, хтори ми по теди не були познати. Тераз видзим же то було барз добре ришене, бо ше у дисертации вшелїяк операм на резултати вигледованя хторе о Ковачовим ділу дал проф. Тамаш, а дзекуючи напрямком хтори ми дава проф. Попович, преширюєм методологийни рамик свойого вигледованя.

Мой докторат у закончующей фази, у тей хвильки ше

зоз менторку радзим коло остатніх виправкох и дополньных хтори треба унесц.

НОВИ ПРОГРАМИ И НОВЕ ВИВОЛАНЕ

– Кед сом ше уписала на перши рок, думам же нас було шесцero, а до конца остали лєм ми, тройо. Тераз єст меней студентох, а така ситуация и на веліх других напрямох у обласци дружтвених и гуманистичних наукох, лєм же нашо оддзелене мале, та тото баржей обачиц.

Александр Мудри, Анамария Рамач Фурман и я рихтали зоз студентами програми за конєц школского рока, або за означоване одредзених датумох, але одкеди корона, шицко тото вецей не мож отримовац на таки способ, але ше их, як и наставу, муши отримовац онлайн. Думам же таки програми барз важни, бо студенти ище баржей можу чувствовац нашу потримовку. Оддзелене за русинистику ма и свой бок на Фейсбуку – Русинистика, та ше и на таки способ намагаме свою роботу прибілижїц гу младим, але и ширшей заєднїци – гвари наша собешеднїца хтора трима же капиталне діло за виучоване рускей литератури вшелїяк „История рускей литератури” академика Юлиана Тамаша, а значне доприношене у обласци рускей усней литератури дал Стеван Константинович.

На питане цо зме достали зоз Катедру, гвари же з ню заварта вертикала образования на руским язїку, зоз чим оможлівене школоване наставнїкох руского язїка, але и гевтих хтори робя у руских медийох и других руских институцийох.

– Док єст Катедри, а з тим и фаховцох за руски язїк, и други руски институції можу жиц – гвари на концу Ана Римар Симунович.

РОБОТА У НАУКИ

– Участвовала сом на шицких пейцох руских наукових конференцийох за студентох, младих науковцох и фаховцох, а на першей, хтора отримана 2012. року сом була на другим року студийох. Мушим повесц же идея за отримоване таких конференцийох барз добра, бо то нагода за студентох же би видзели як випатра цали процес наставаня єдней науковей роботи, доставаю представу о тим кельо тот процес тирва, же то не мож зробиц за тидзень-два, але же тот процес дараз тирва и вецей мешаца, а маю нагоду пробовац представиц резултати свойого вигледованя и видзиц свою роботу обявену у науковим зборнїку. То барз важне младим хтори роздумую крочиц до швета науки. Окрем на тих, участвовала сом на медзинародних наукових конференцийох у України, Словацкей и Сербии, а обявела сом вецей як 20 роботи у наукових часописох и зборнїкох з конференцийох – гвари Ана Римар Симунович.

Штири децениї дакому не випатра вельо, але кед ше подцагне смужку и ма на розуме яку улогу и значене мали наука и образоване за розвой єдней такей заєднїци як цо наша, руска, але и вообще за розвой єдного дружтва, наглас мож повесц же найвекши капитал – знане, а найвекша инвестиция укладане до образования.

После теліх рокох, а през осем написи у наших новинох, дотхли зме початки и розвой Оддзеленя за русинистику,

або нашей Катедри, патраци з очми наших собешеднікох. Тим цо керча драгу нігда не легко, и кед слово о професорох хтори не преношели лем фах и знанє, але були и авторе учебнікох, словнікох, капиталних ділох, хтори за почитованє. З ніх ше учели будучи наставніки и професоре, хасновити були мастерантом, докторандом.

Катедра, високообразовна установа не настала лем так. Пред штераець роками Руснаци не мали воспитно-образовну устанovu за образованє наставнікох-професорох хтори би преподавали руски язык у руских школах, но, дружтвено-политични обставини були таки же на першим месце то вимагали законски предписаня. Мож лем предпоставиц як би випатрали нашо школи кед би не доставали професорски кадер за мацерински руски язык, кед би не було преподавачох на основним и штреднім ступню по руски.

ЛЕКТОРАТ ОПРЕЗ КАТЕДРИ И ПОТРИМОВКА

Пред Катедру основани Лекторат хтори од 1979. року переходзи до составу Института за педагогію, а истого року на Институту починаю пририхтованя за снованє Студийскей групи за руски язык и литературу.

Теди, тих 60-тих, и початком 70-тих рокох прешлого вику, медзи визначнима Руснацами ше уж бешедовало о „дзвиганю латки” зоз штреднього образованя на високе, а еден спомедзи ніх, хтори ше окреме ангажовал коло отвераня Лекторату, а потим и Катедри бул, и Дюра Варга, тедишні председател Дружтва за руски язык литературу и культуру.

О потримовки спомнутого Дружтва пише и Любомир Сопка у „Руским Слове” пред вецей як штераець роками у обявеней статі „Историйна подія за культуру”, обявеней 16. октобра 1981. року, кед при Институту за педагогію, на новосадским Филозофским факултету 12. октобра отримана шветочносц з нагоди снованя и початок роботи студийних групох за руски и румунски язык.

Од свойого снованя 1971. року Дружтво мало непрерывно на своїм дньовим шоре и розришованє численних питаньох вязаних за тот институт. Председател Скупштини Дружтва Гавриіл Колесар ше склада же найвекши чешкосци приходзели зоз питаня обезпечованя одвитующих кадрох...”

У спомнутим Сопковим напису, о значносци отвераня Студийней групи за руски язык и намаганьох же би преросла до Института за русинистику, теди бешедовала длугорочна председателка Дружтва за руски язык, литературу и культуру Ирина Папуґа, пред 40 роками помощник покраїнского секретара за образованє, науку и культуру. Велі роки познейше Папуґова заслужна и за опубликованє дипломских роботох студентох на рускей Катедри у науково-фаховим часопису *Studia Ruthenica*, Дружтва за руски язык, литературу и культуру.

ВЕЛІХ СТУДЕНТИ И НЕШКА СПОМИНАЮ

У априлу 1981. року при Институту за педагогію основана Студийска група за руски язык и литературу, а за ей шефа меновани теди мр Юлиян Тамаш. Студийска група уписує перших студентох школского 1981/82. року, а з докторатом литературних наукох и вибором Юлиана Тамаша за доцента за руску литературу, снує ше Катедру за руски язык и литературу 1983. року.

У прешлих числох наших новинох професоре хтори робели, преподавали на Оддзеленю за русинистику, але и будучи професоре, бешедовали о своєй драги у науки, о роботы, почежкосцох, успихох, досягох... Вше ест и тих професорох хтори през Катедру прешли, кратше ше за-тримали як други, або пошли по другей драги, але тото цо зохабели, тото цо пренесли на студентох, завредзує увагу, остава за навикы виков. Окрем проф. др Людмили Попович, хтора порядни професор за узшу наукову обласц Українски язык и литература, проф. др Яков Кишюґас, доцент за предмет Методика настави руского языка и литературы, проф. др Ставан Константинович, останє запаметани по своїх преподаваньох з усменей литературы и литературы за дзеци, але и велім другим. Шицки вони преношели свой фах на младши генерації з чийх шорох уж давно видно шлїди у нашей заедници, у култури просвити и науки, духовним и дружтвеним живоце.

НА МЛАДИХ ШВЕТ

Шведковє зме же ше и наука и образованє розвиваю, и же пред дзверми Оддзеленя за русинистику нови задатки и нови виволаня. Штераець роки не мало. То и велька обовязка зачувац Оддзеленє, нашу Катедру, зачувац образованє по руски на таки способ же ше понукню и нови иновативни и иншаки програми и курси. И то уж з часци зажило. Иншак не мож. Каждє хто зосце прежиц будзе мушиц пробовац одвитовац на вимоги модерного информатичного дружтва и науки у тим чаше у хторим жиєме.

Будучи млади професоре на Катедри за тото маю потенциял, а вшелїяк же би им оддало кед би ше зявели нови млади моци, ришени предлужиц по драги у науки.

БИБЛИОТЕКА

Оддзеленє за русинистику ма богату русинистичну и славистичну библиотеку, коло 5 000 кнїжки. Библиотека векши фонд кнїжкох достала од Руского КУД з Нового Саду, даєдни кнїжки (коло 200) купени од писателя Михайла Ковача, а ей фонд найвечей збогацени кед ше одкупело кнїжки од фамелиї професора з Коцура, Гавриїла Г. Надя и цалей його библиотеки (коло 2 500 кнїжки). Фонд ма еден легат од етнолога Любомира Медеша, и непрерывно ше збогацує. У нїм ше чува кнїжки хтори права ридкосц, а значни су за русинистику и славистику, велі часописи.... Часц фонда то и кнїжки з українистики, з добрей часци дарунок Амбасади України у Републики Сербії.

Семинарска библиотека на нашей катедри наисце велька помощ студентом, а наставніки и студенти маю хасновиту и вредну литературу.

ОДДЗЕЛЕНЄ ЗА РУСИНИСТИКУ

Шеф Оддзеленя: **проф. др Миливой Аланович**,
в.д. шефа Оддзеленя
Заменик шефа: **проф. др Янко Рамач**
Секретар Оддзеленя: **Ана Топольски**

(Публикуєме в ориґиналі - войводиньскім варіанті русиньского языка.)

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Лавреатом Духновічового Пряшова 2022 ся стала Тімеа Марусинова

В понеділок, 13-го юна 2022-го року, в просторах Театра Александра Духновіча в Пряшові одбыло ся цілоштатне коло конкурзу в декламації поезії, прозы, малых сценічных форм і властной творчости Духновічів Пряшів 2022.

21-ым рочником Духновічового Пряшова ся єдночасно завершыло і тогорочне святкованя Дня Русинів Словакії, котре в календарі має своє місце 12-го юна. На цілословацьке коло поступили молодшы і старшы декламаторы, котры в регіональных колах конкурзу, якы проходили в окремых окресах, здобыли у своїй категорії перше місце.

51 тогорочных участников пришло до Пряшова з окресів Стара Любовня, Меджілабірці, Бардеєв, Свідник, Снина і Гуменне.

Конкурз одкрыв председа РОС

По одзвучаню гімны словацькой републіки і гімны Русинів – Вручаніє, стихом од підкарпатського писателя Володимира Танчинця з назвов *Слово д Русинам* приговорила ся публіці конференцьерка події **Зузана Ковалчікова**, членка драматічного колективу Театра Александра Духновіча в Пряшові.

Тота пак привитала честованых гостів, меджі котрыма був председа Русиньской оброды на Словеньску, який є главным організатором Духновічового Пряшова – **Мартін Караш**, директорку Словацького народного музея – Музея русиньской культуры в Пряшові **Любу Кралёву**, представительку пряшівской Матиці словацькой **Славку Юрекову**, як і далшых представителів Русиньской оброды, але і вшыткых, котры пришли на конкурз декламовати, главні наймолодшых декламаторів, їх родічів, учителькы, котры їх приготувлєвали і тых, котры пришли посмотрити на наше свято русиньского літературного слова.

Пак вже дістав слово председа РО Мартін Караш, котрый святочно по вымушеній двойрочній перерві отворив вже 21-ый рочник Духновічового Пряшова.

По отворію на свої місця засіла одборна порота, котра тот рік была в зложію: председа **Маріян Марко**, який є і директором Театра Александра Духновіча, русиньска писателька **Людміла Шандалова**, довгорочный член нашого театра – герець **Ігор Латта**, науковий робітник Інштитуту русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові, котрый ся спеціалізує на русиньску літературу – **Михал Павліч**, і редакторка русиньской радіової редакції Народностно-етнічного высыланя Радія і телевізії Словакії **Наталія Гребікова**.

Пак уж слово на сцені нашого професіонального театра, котрый несе мено, єднако як і наш конкурз – по отцєві Александрови Духновічови, дістали тоты, што пришли в тот день вказати свій талант і змагати ся із своїма ровесниками.

Систематічна робота і почас пандемії

В конкурзі ся представило пять вікових категорій – од 0-ой по 5-ту, што значить – категорії од дітей з матерь-

• Лавреатка Духновічового Пряшова 2022 – Тімеа Марусинова.

ских школ, через школярів першого і другого ступня основных школ, студентів середніх і високих школ, аж по дорослых. Жанрово публіка могла відіти поезію, прозу, духовну прозу, малы сценічны формы, але і властну творчость. 51 участників конкурзу так про публіку приготвило досправды богатый і розмаїтый програм, з котрого одборна порота мусила выбрати того найліпше, што не было легко.

Потішуючим фактом было, же наперек тому, же маєме за собов два рокы пандемії, коли школы переживали комплікованы часы, коли было треба учіти діштанчно, на сцені в театрі было відіти, же педагогы в наших регіонах не перестали з дітми систематічно робити ани в рамках навчаня і розвиваня русиньского языка, бо декламуючі пришли добрі приготовлены, і жадну пандемічну перерву на них не было знати. Наopak, было відіти, же діти, котры каждый рік приходили на Духновічів Пряшів, і тот рік ся в декламованю зліпшыли, а віримо, же ся будуть зліпшовати і до будучности.

Діти інтересовала серіалова зіезда

По выступлію вшыткых, котры были реєстрованы на конкурз, пришла хвіля, коли порота мусила рішыти

уділяючи місць в окремих категоріях, але і вирішити, хто буде лавреатом Духновічового Пряшова 2022. За тот час учасників на сцені забавляли актори нашого театру **Зузана Ковалчікова** і **Владимір Роґач**, котры інтерактивним програмом хотіли дітём скоротити час, покля ся порота верне з вислідками.

Кедьже Владимир Роґач є єдним із тых акторівТАД, котрый теперь грає єдну із главных ролей у серіалі Граніця, який є на Словакії популярный, корочіня часу скончіло тым, же діти собі зо серіаловов звіздов робили фотографії. Може і успіх нашого молодого актора мотивує їх ку тому, жебы дале розвивали свій талант в декламації.

Лавреатом ся стала Тімеа Марусинова

По перерві, котру потребовала порота на оцінїня выступаючих, вже пришов час выголошїня вислїдків. Передтым **Михал Павліч** обще пояснив, на основі чого вирішувала порота, на што мерьковали, што было рішучім при уділёваню окремих місць. Пак вже слїдовало выголошїня вислїдків, передаваня діпломів і дарунків про тых, котры были у своїх категоріях найліпшы. Діплومی і дарунки передавав председа РОС **Мартін Караш** і членка пороты **Наталія Гребікова**. На концю був выголошений і лавреат Духновічового Пряшова. Титул лавреата організатори звикнуть уділёвати учасникам, котры веце років систематічно ходять на Духновічів Пря-

шів, і є евідентно відіти то, же у декламації ся зліпшують, і мають талант на то, жебы ся в тій области далше розвивали. Тогорочным лавреатом ся стала днесь вже студентка кошціцькой гімназії, котра репрезентовала окрес Свідник, і котра на Духновічів Пряшів ходить роки од дїтинства. **Лавреатом Духновічового Пряшова 2022 є Тімеа Марусинова.**

Помолили ся і при памятику Духновіча

Кедьже Духновічів Пряшів 2022 ся організував як часть святковань Дня Русинів Словакії, почас перервы представителі Русиньской оброды пішли ку памятнику Александра Духновіча, котрый маєме в Пряшові.

Там положили квітя нашому будителёви ведно з грекокатолицьким парохом із Олькы – отцём **Міланом Ясиком**, котрый одслужыв при памятнику Духновіча панахіду. **Таксамо учасны з отцём Ясиком молитвов просили за русиньскый народ, кедьже отець духовный ся помолив ай за наш народ. Молитву приготувив отець Франтішек Крайняк.** За організаторів хочеме іщі раз подяковати русиньским учителькам, же роблять з нашыма дітми, же не перестали робити з нима ани почас пандемії, же і тот рік їх шумні приготувили на конкурз. Вірїме, же ся увидиме знова о рік на Духновічів Пряшові 2023.

Наталія МАЛЕЦКА-НОВАК, ЛЕМ.фм

Варгол і абсолютный рекорд

На недавній авкції ньюйоркского авкцийного дому Крістіз образ Енді Варгола продали за рекордову ціну – 195 млн дулярів. Знаний образ Мерилін Монро «Shot Sage Blue Marilyn» єст тым самым найдорожше проданым в публичній авкції твором штуку ХХ ст.

Попередні властителі образу, Фондация Томаса і Доріс Амманів з Цуріху, хотіли зачати ліцитацію од квоты 200 млн дулярів. Кінцьова ціна, за яку пішол образ, то 195 млн дулярів, што по додатню податку дає як раз суму близко 200 млн дулярів. Авкция тырвала лем 4 минуты, а проходила в сідибі дому Крістіз в самым серци Мангтану в Нью Йорку.

Варгол перед Пікассо, але за да Вінчі

Ціна портрету Мерилін Монро бє попередні рекорды продажы творів штуку ХХ ст. Образ «Альжырскы жены (версия 0)» Пабльо Пікассо продали в маю 2015 р. за 179,4 млн дулярів, а образ «Обнажена жена» Амадео Моділяні за 170 млн дулярів.

Неквестийонований рекорд для выставленого на авкцию твору штуку належыт єднак до Леонардо да Вінчі. За його «Спасителя світа» купец дал в листопаді/ноявембрі 2013 р. аж 450,3 млн дулярів.

Пострілений портрет

«Shot Sage Blue Marilyn» Енді Варгол намалювал в 1964 р., два роки по трагічній смерті звізды Голивуд. Портрет Монро зробил Варгол на основі знимкы акторкы з промоциного фільму «Нягара» з 1953 р. Намалюваний в техніці серіграфікы і акрильовом фарбом «Shot Sage Blue Marilyn» є єдним з пятох портретів в живых, міцных кольорах.

Штырі з пятох «Shots» з 1964 р. взяли своє названя од інциденту, што стал ся їх легендом. До працюні Варголя, Фарбикы, пришла Дороти Подбер, котра звїдала, ци могла бы сфотографувати образы (є то словна гра, бо американьска перформерка схоснувала анґлицьке *shoot*, што значыт стріляти, але в бесідуваным языку тіж зробити знимку). Пак вытягнула револьвер і зачала стріляти до

серіграфік. Днес, без відповідного ґратя, голым оком, не видно уж слідів стріляня.

Для діти

Проданий портрет голівудської зірки кіна є частю выставленою до проданя колекції Фондації Томаса і Доріс Амманів, фундації названої по Томасі Аммані, приятелю Варголя, та його сестрі Доріс. Цільй дохід з продажы має піти на благодійны ціли. Трафіт до фундації,

котра подля Крістіз, занят ся «підтримуваньом жытя діти» через здоровля і едукацію.

Рекорд тыкат так само ціны, яку осягнули за саму Варголову творчіст. Попереднім было 105 млн дулярів, за яку в 2013 році продали серіграфіку Варголя пн. «Silver Car Crash».

Фот. PAP,

(Публікуєме в ориґіналі – лемківскім варіанті русиньского языка.)

Мгр. Петро МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Міністерство фінанцій СР хоче зрушити узнесіня о реконштрукції музея Варголя

Мала то быти велика реконштрукція Музея модерного уменя Енді Варголя в Меджілабірцях. Но по трёх роках словацька влада їднать о зрушіню узнесіня, котрым ся на ню приділила дотація.

Хоць Пряшівскый самосправный край, котрый є зряджователём Музея модерного уменя Енді Варголя, бере реконштрукцію за вынтяково важну, на засіданя влады ся 13-го юла 2022-го року дістала пропозиція резорту фінацій, жебы зрушити узнесіня о приділіню дотації на ню. Влада їднаня о тім пункті натеперь перерушила.

Грошы схвалив іщі кабінет Петра Пеллеґріні

На велику реконштрукцію єдиного музея свого типу в Европі, і єдного з двох на світі, **выділила грошы іщі**

влада Петра Пеллеґріні на своїм выїздовім засіданю в Кежмарку в октобрі 2019-го року в цілковій сумі 7,1 міліона євр.

Музей є в просторах будовы од 1980-років. В рамках великой реконштрукції планує оправити фасад і просторы музея, прибудовати і надбудовати просторы. Будова мать мати новы облакы, двері, стіны зо скла, підлогы, вымінити ся має електроіншталація, воздушна техника і система забезпечіня.

Перебудова має принести і розшырїня галерії а депозіту, выникнути мають новы ательеры, прибыти бы мали

інтерактивні елементи, в планах є і простор про освітні програми. Простори ся подля проекту мають розшырити о три штокы, чім має выникнути простор про розлічны конференції, мултімедіалны презентації, малы сценічны формы ці бісіды. На стрісі ся раховало з оддыховов зонув у формі амфітеатру.

Но ціны од 2019-го року наросли і музей днесь не знать зробити реконструкцію за суму, котра была тогды владов схвалена.

Жупі залежить на реалізації

„Пряшівському самосправному краю залежить на тім, жебы тот змыслуповный проект був реалізований. Тоту інвестицію береме за вызначну і потрібну про затрактівніня міста і регіону в звязи з унікалностев музея і ёго европскым значінём, але і в звязи з підпоров туристичного руху ці бізнесовы обставины на тій території,” повіла Даша Єленёва, гворкыня ПСК про агентуру TASR.

Проект раховав зо сумов 7,1 мільона евр. Но почас робліня проектовой документації вдяка росту цін на ставебнім рынку підняли ся інвестичны вытраты проекту о скоро 80 процент, значить на веце як 12,7 мільона евр.

„Схвалена подоба проекту не є в сучасній ситуації реалізовательна, не мож сповнити ціль дотації при схвалених условіях, зато ся пропонує зрушїня даного узнесїня влады,” выяснило Міністерство фінанцій СР пропозицію на зрушїня узнесїня.

Подля Єленёвой край собі усвідомлює енормне звышїня розрахунку, но ёго фіналну суму овпливили „вонкашні“ факторы.

„Замір негати́вно овпливило веце факторів, главно пандемічна ситуація, войновий конфлікт на Україні, і з тым звязане скокове наростаня ставебных цін,” повіла Єленёва. Як підкреслила, без фінанчного крытя жупа не може підписати контракт на реалізацію ставбы, і зрушїня узнесїня влады бы край дістало до „цалком проблематичной ситуації“.

З Міністерства фінанцій СР притім уж на учет Пряшівского самосправного краю пришло на реконструкцію шість мільонів евр.

Мали сьте зачати скоріше, твердить резорт

Подля высловів Міністерства фінанцій СР мала жупа публічне обстараваня на проект выголосити вже скоріше, кедьже цілий замір выникнув іщі в 2019-ім році. Подля міністерства бы ся так не стрітили з актуалным проблемом.

В припадї, же влада узнесїня зрушить, резорт фінанцій рекомендує Пряшівському самосправному краю жадати о фінанції знова. *„Жадость Міністерство фінанцій СР наслідно штандартно оцінить у сполупраці з Інститутом за фінанчну одповідность,”* інформовав резорт агентуру. Як підреслив, край затля жадны грошы, котры вже дістав на реконструкцію, не мусить вертати.

Автор фотографії: Ян Штовка, MQEP.

Мгр. Михал МЕДВІДЬ, ЛЕМ.фм

Засідав народностный выбор. Русины будут мати по новому 154 сел

В четверь, 16-го юна 2022-го року, в братіславскім владнім готелі Vôgik проходило 45-те засіданя Выбору про народностны меншыны і етнічны группы Рады влады Словацькой републікы про людьскы права, народностны меншыны і родову рівность.

Членове выбору мали на проїднаня богатый програм. О свой роботі інформовали меншыны представителі Радія і телевізії Словакії (RTVS), Фонду на підпору культуры народностных меншын і Словацького народно музея (СНМ). Важным пунктом было обговоріня і схваліня новелізації наряджіня влады, котрым ся наряджує новый список означіня меншынових сел. Русины собі подля нового списку значно поліпшать.

Одповіді ся будуть раховати доведна

Такой на зачатку ся контролєвали повніня узнесїнь з попереднёго засіданя, таксамо были членове інформованы о засіданю Рады влады СР про людьскы права, народностны меншыны і родову рівность.

Уповномоченый про народностны меншыны Ласло Буковскый інформовав, же на владу была дана рекомендація, і рахує ся уж з приятём той рекомендації, жебы чїсла членів народностных меншын были зрахованём одповідей з обидвох вопросів у списованю жытелїв з 2021-го року. **На основі такого рішїня русиньска меншына зістає третєв найвекшов на Сло-**

вакіі із 63 556 приголошенима обчанами.

На засіданю собі зволили членове выбору за народностны меншыны члена Выбору про баданя, освіту і выхову в области людьских прав і розвитковой освіты.

Таку пожадавку на народностный выбор дало міністерство школства. На тот пост був лем еден кандидат, котрого представителі меншын зволили. Новым членом выбору під резортом школства ся став **Войтех Сайко** з ромской народностной меншыны.

Русиньскый музей накуповав і хоче реалізувати баданя

На засіданя выбору був закликаний генералный директор Словацького народно музея **Браніслав Паніс**, котрый мав одпрезентувати Інформацію о рочнім годночіню і о активітах народностных музеїв за 2021-ый рік.

Як генералный директор такой на зачатку своей презентації підкреслив, і 2021-ый рік був іщі позначеный пандемічнов ситуацієв, котра ся проявила і на навщівности і активностях народностных музеїв, котры на-

лежать під Словацькый народный музей. Но то не заваджало в інших активностях.

СНМ – Музей русиньской культуры в Пряшові подля презентованого документу здобув у 2021-ім році 132 збіркових предметів, з чого 29 было купленых, іншы были подарованы. Іде переважно о оліёмальбы Ореста Дубая, Михала Чабалы, але і церьковны предмети як ризи ці хоругвы.

Русиньскый музей у 2021-ім році предкладав научным радам при СНМ і три научно-бадательскы проекты. Проекты были передложены під назвами **Вытварный феномен в родині Дубаёвых, Незнамы Русины**, а послідній з назвов **Жывот і творчость Михала Чабалы**. Реалізації тых проєктів были напланованы на roky 2021 аж 2023.

Окрем того, наперек пандемічным обмежіням, Музей русиньской культуры зреалізовав у 2021-ім році штири выставки, але і далшы культурно-сполоченьскы акції, як наприклад, **медайлоны русиньскых особностей**.

Директор „буде реаговати“

Представителів русиньской меншыны інтересовала главно реакція генерального директора СНМ на высловы, котры зазвучали у высиланю RTVS од робітничкы СНМ – Музея україньской культуры у Свіднику.

В RTVS была 9-го юна 2022-го року одвысылана часть програму *S útevom po Slovensku III*, в котрій выступаючі навщівили спомянутый музей. Ёго робітничка **Івета Василенкова** в програмі, наприклад, повіла, же де-

ревяны храмы суть верхом архітектуры Русинів-Українців, пак на звіданя Яны Ковалчіковой, ці має русиньска і україньска культура много сполочного, одповість, же русиньска і україньска культура є єдно і того саме.

На даный телевізний програм ходило од ёго одвысыланя русиньскым організаціям много скарг од людей. **Округлый стіл Русинів Словеньска (ОСРС) в звязи з кавзов выдав пресову справу**, в котрій жадать оправу і оправданя, рішіня довгодобого проблему, же робітничкы СНМ – Музея україньской культуры хоснують реторіку, котра спохыбнює ествованя окремого русиньского народа і культуры, а таксамо жадать ОСРС ясний план кроків од міністерства культуры і СНМ, жебы русиньскы артефакты в україньскім музею не были далше презентованы як україньска культура.

ОСРС в пресовій справі інформовав і о тім, же ся офіціално писомнов формов оберне до RTVS, СНМ і Міністерства культуры Словацькой републікы. Окрем того, неофіціално уж ословив директора Паніса **председа ОСРС Петро Штефаняк** односно одвысланого програму, но тот не реаговав.

Як **Браніслав Паніс** інформовав на засіданю народностного выбору, ситуація го мерзить. Подля ёго слов на дану ситуацію буде реаговати, але аж по тім, кедь дістане выжадане ним становиско од директора СНМ – Музея україньской культуры у Свіднику. Тот має быти в тім часі служобно в заграничу. Таксамо повів, же **выголошіня уж має і од спомянаної робітничкы україньского музея.**

Русиньскы представителі прияли узнесіня

Без огляду на то, як генералый директор одповідав на вопросы на засіданю, членове меншынового wyboru за русиньску народностну меншыну Петро Медвідь і Мілан Ян Піліп запропоновали узнесіня, котре ся дотулять русиньской меншыны. Кедь ся принимать узнесіня, яке ся тыкать лем дакотрой меншыны, голосують о нїм лем представителі той меншыны, плус председа выбору, котрым є уповномоченый влады Словацькой републіки про народностны меншыны.

В узнесіню ся пише, же представителі Русинів у выборі одсуджують будьяке спохыбнёваня ествованя Русинів як окремого народа, ёго однароднёваня, ототожнёваня ёго културы і языка з културов і языком іншого народа, окреме, кедь того спохыбнёваня і підпоры однароднёваня ся допущають робітници державных інштитуцій.

В узнесіню далше жадають оправданя і оправу за даный програм, а таксамо пожадали уповномоченого, жебы зорганізовав робочу стрічу представителів Міністерства културы, СНМ і RTVS з представителями русиньской меншыны в штонайскоршій часі.

Треба підкреслити, же за узнесіня голосовав і председа выбору і уповномоченый про меншыны Ласло Буковський, причім ся міг голосованя стримати.

Фонд доганять минувшы роки

Представителів меншын о роботі інформовала і директора Фонду на підпору културы народностных меншын Алена Котванова. Фонд аж у фебруарі зачав публікувати вызвы на 2022-ый рік, фаховы рады, котры вирішують о схваліню дотацій, зачали засідати поступно аж од апріля.

Русиньска народностна меншына буде мати засіданя рады аж 28-го і 29-го юна 2022, причім многы проекты як періодічна преса фунгують од зачатку рока, далше множество проектів уж было і зреалізованих, а іщі ани не суть схвалены.

Меншыны суть дозгодобо неспокійны з фунгованём фонду, вказують на ліквідачны условія про меншыновы організації. Котванова і тот раз намагала ся пояснити, же фонд іщі добігує контролю проектів за минулы роки, а таксамо мусить боєвати з персоналными проблемами, кедьже інтерес о роботу у фондї не є великий, і є там велика флуктуація робітників.

На засіданю выбору директорка Котванова повіла, же процесованя схвалених проектів бы мало набрати темпо почас літніх місяців. Таксамо ся выловила, же пізне засіданя русиньской рады бы не мало мати вплив на то, коли будуть схвалены проекты підписованы і выплачены.

RTVS обіцять ліпшы часы

Членове народностного выбору дістали на засіданю таксамо інформацію о народностнім высыланю RTVS за 2021-ый рік. Інформацію предкладав Аттіла Ловас, директор Секції народностного высыланя RTVS. Тот пункт програму був перенесений з минувшого засіданя, кедьже Ловас не міг на нїм брати участь.

Хоць є правдов, же в державній телевізії в минувшій році ся звекшыла часова дотація про народност-

не высыланя, меншыны были і так неспокійны. Нариклад, кедь передтым трираз за місяць ішов Русиньскый маґазін, котрый мав приближно 26 минут, теперь окреме маґазіну, котрый іде під назвов Добрий день, Патрія, Русины мають і далшый програм з подобнов минутажа под назвов Од джерела, який іде такой по маґазіні.

Проблем в тім, же народностне высыланя у телевізії ся перенесло з пополудняньшых годин на часовый слот межі 8.00 і 9.00 год. на каналі Dvojka, і меншыны ся звїдали, про кого має того высыланя быти, кедьже люде в тім часі не суть дома. Таксамо повторїня з каналу Dvojka перенесли на канал Trojka, котрый по зачатку войны на Україні дочасно перестав фунговати і був вычеряный цілоденным інформачным каналом :24.

Як Ловас інформовав, кедьже знова є розбігнутый і канал Trojka, а RTVS теперь діспонує пятїма каналами, Dvojka поступно буде давати веце часу народностному высыланю. В рамках тых реформ бы мало того высыланя дістати і ліпшы часы, но напрямив позорность на факт, же народности нігда не дістануть prime time – найліпшы часы.

RTVS меджічасом уж спустила і інформачный портал в мадярськїм языку, далше ся буде приправлєвати такый портал в ромскїм, а пізніше і в русиньскїм языку.

Што до радіового высыланя, Аттіла Ловас інформовав, же в тім році дістав про русиньске высыланя грошы на штири радіовы пєсы. Хоць то не є обновлїня драматічно-літературного і забавного высыланя про Русинів в такім змыслї, як Русины роки жадають, ходем часточно ся остатні роки вертать і ку виробі драматічных програмів по русиньскы.

154 сел буде по новому русиньскых

Пять меншын, котрых ся то дотулять – мадярська, ромска, русиньска, українська і німецька, обговорили на засіданю і новелізацію наряджіня влады, котрым ся выдавать список сел і міст, в котрых обчане Словацькой републіки творять потребну квоту, жебы могло село або місто быти меншынове, значіть двойязычне.

Новелізація рахує з тым, же виходить уж і з даных зо списованя 2021-го року, же ся в списованю з 2021-го року доведна порохують обидві одповіді, і же квота потребна на то, жебы село было меншынове уж, є лем 15 процент із жытелів села.

Русины мали дотеперь 66 сел означених по русиньскы. Іщі все ся выводило лем з наряджіня влады з року 2001, і не были там одзеркалены резултаты списованя з року 2001 і 2011. Теперь ся піде подля резултатів з років 2011 і 2021. Русины здобудуть од 1-го януара 2023-го року далшых 88 сел, цілково будуть мати 154 сел і міст, де будуть двойязычны означіня, і русиньскый язык в них буде урядный. До того іщі будуть далшы означіня містних частей, як наприклад, в Меджілабірцях, але і в селах, коты были злучены.

Про порівнания, по українскы уж буде означених лем 16 сел на Словакїї, Українці на основі резултатів списовань села уж лем страчають, і не прибывають жадны новы.

Народностный закон стоїть

В рамках дискусії були Буковському давані і вопросы односно меншынового закона. Закон ся приготовлєвав довгый час, была ку нєму зроблена експертна робоча група, де мали представителїв і меншыны, комплетна верзія закона ся зачала уж конзултовати і з меншынами, пак ся але процес стопнув.

Як інформовав Буковский, закон собі взяв на старость Уряд влады як гестор того закона. Плановане было, же до конца мая буде предложений на засіданя влады, но то ся не стало. Крітіковали тот закон резорты

загранічных діл і справеливости, і визерать то так, же словацька влада моментално не мать великый інтерес наповнити своє програмове выголошіня, в котрім приятя народностного закона было.

Членове народностного выбору будуть робити далшы крокы, жебы ся дізнати, што є моментално зо законом, і ці нова легіслатива, на котрій робило множество людей, на котрій брали участь меншыны, має даяку будучность, або по ній зістане знова тихо.

Мгр. Михал ПАВЛІЧ, ПгД., Інштїтут русиньского языка і культуры Центра языків і культур народностных меншын Пряшівской універзїты у Пряшові, Словакія

Вышла перша тогорочна книжка АРК в СР – МОНІКА автора Мілана ГАЯ

Хоць любовна ці інтімна лірика є обычайно (або выходячі з мужско-жєньских стереотїпів лем зданливо) доменов жен, в русиньскій літературі вступе до тых вод Мілан Гай, (родак із Сукова) котрый ся дотеперь презентовав духовнов ліриков (спомяньме наприклад *Молитва Русина* з р. 2012 ці *З нами Бог* з р. 2019). Тематїка любви не є Міланови Гаєви чужа, ай кедь ся нєв у минулости занимав скорїше у споїну з віровызнанєм і любовлєв к Богу.

В новій публікації *Монїка* (10. ёго книжка в русиньскім языку) ся автор занимать любовным чувством мужа ку жені. Даний зборник поезїї є розділений до трєх частей: *Спознаваня*, *Ведно* і *Розход*. Поет ся в них занимать окремыма фазами одношіня, од першого залюбіня і безсонных ночей аж по часто необходимый і смутный розход.

Окремы стихи споює єднакый ліричний субект – муж узрілим віці, котрого любов заскочїла і несподївала. Мілан Гай так указую, же любов не познає гранїці ани віковы обмеджїня і може прийти в каждім віці. Не значїть то але, же іде о – подля дакого к даному віку – адекватне спокійне чувство, але праві наспак – субект ся безголово залюбить, у вырї чувств страчать голову і дотеперїшня екзїстенція самотности уж про нєго не є алтернатївов, з котров бы ся змірив. В дакотрых стихах поет описує і чутєву паралїзу, коли ліричний субект уж не докаже іншак ествовати, безгранічно ся оддає чувствам на мїлость і немїлость.

Не є але вшытко лем ружове і красне, як у першій безголовій фазі, автор тыж спрацовлює одрїкнутя і неповторїня чувств, страту контакту і неперемїнену шансу на одношіня. Не обходить тыж морално проблематїчну сітуацію, як є любов ку двом женам. Ліричний субект але не страчать свою моралну інтегрїчность, і надале з почливостєв ся ставить ку приязї манжелці і чує одповїность за родину.

Лїтература писана мужми ці женами має нераз і особы одповїдаючі віку, в припадї лірікы то платить о дашто веце, з оглядом на іщі близше перепоїня ліричного субекту з автором. В русиньскій літературі авторков любовной поезїї є главно Квета Мороховічова-Цвик із ей літературным противником, зато

є приемным несподїванєм, же в тїй области ся буде презентовати і мужский автор. (Самособов, попри Юркови Харитунови, котрого творчость має інший характер і внимає скорїше як гуманїстїчне вызнаня любви к жывоту і вшыткому, што собі в нїм автор цїнить).

В данім зборнику бы наїсто нашов своє місце глубшый філозофїчний аспект, наприклад снажїня прямовати к доконалїшій аналізі одношінь ці порозумлїню основы чувственного піднесїня, котре є парадоксно, так прости, а єдночасно про каждого з нас унікатне і неповторне. Што але не є теперь, може быти в будучности.

В друкарни є друга книжка авторкы і друга тогорочна публікація АРК в СР, книжка Марії ГІРОВОЙ-ВАСЬКОВОЙ – Спомины сердца

Про сучасну русинську літературу є характерістичне навертаня ся до минулости, до простіших часів, нераз силно зафарблених ружовов фарбов ідеалізації і носталгії. Нечудо, кедь векшына писателів належить до старшой генерації Русинів. Авторы ся з тематіков минулых часів можуть попасовати вшеліяк, в їх творчости ся находять тексты засаджени до сельского середовиска, конфлікты

выходять із каждоденного жывота ці пишуть властны мемоары (спомяньме, наприклад, Миколая Ксеняка, Штефана Смолея ці Марію Мальцовску).

Зборник Марії Гіровой-Васьковой *Спомины сердца* уж подля назвы говорить, же свому читателю понукать тексты, котры выходять з минулости і зо споминів. Зборник ся складать з дакількох тематічно розлічных частей, з поезії і прозы, із смутных і веселых текстів.

Невыслуханы просьбы матери обсягають поезію з темов страты дітини і жалю над передчасно сконченим молодым жывотом, автентічно описує трагічність того, кедь родіч поховать властну дітину. Часть *Віршы про дорослых* передавають любов і обдив ку природі і родному краю, снажить ся у читателя проявити емоції, котры бы прямовали к подобному одношіню, яке має ку свой домовині Гірова-Васькова. Найдить ся ту тыж дакілько стихів, котры ся пригваряють ку русинськым особностям ці організаціям (подобну літературу писав і Миколай Ксеняк, наприклад, у книжках: *Формованя русиньской ідентіты, Резонанції на книгы і події*). Важно ладжена поезія є наслідно выміненна за одлегшени стихи з выховным підтоном із жывота дітей на селі, котры заживають вшеліякы пригоды і періпетії, што ся лем чудом не кончать трагічно.

Другов половинов нового зборника суть короткы прозаїчны текты в части *Засмієме ся на своєв бі-*

дов, котры мають знакы алегорії ці анекдоты (даколи іде о знамый адаптований жарт). Авторка в них описує пригоды зо жывота, што ся можуть стати хоцьде і хоцькому. Пригоды нераз описують хытросць і шпекуланство, котре не все є покаране. Ці уж іде о манжельскы натіговачкы, зависть і малость чоловіка, з пригод многораз выходить мудросць научена вдяка „школі жывота“. Книжка поезії Марії Гіровой-Васьковой зато своїм способом припоминає кухнєвый давковач на поперь (або ай на іншы присмакы – оцет, чілі ці ванілковый цукер) – находять ся ту тексты веселы і важны, описує мудросць і глупость, як і іншы менше добротны людскы властности. Тематічна рознородость але створює чутя ослavy пестрости і многоракости смаків жывота.

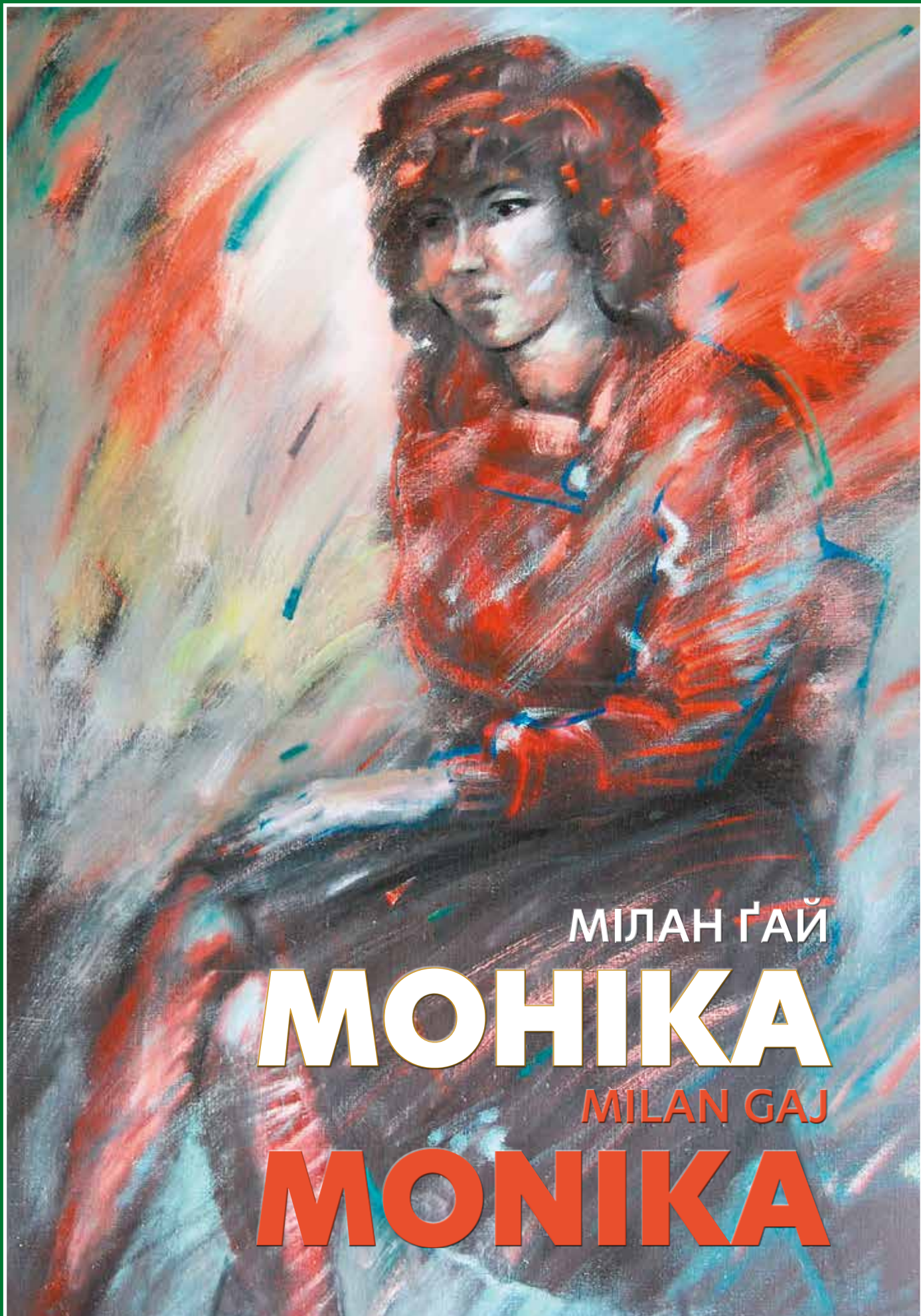

РУСИН Одборный і літературный часопис выдавать Академія русиньской культуры в СР (6х гоґне, náklad 1100 ks, IČO: 17079748). Предплатне 12 евр. Адреса редакції: Академія русиньской культуры в СР, Duchnovičovo nám. 1, 080 01 Prešov, SR. Телефон: 0917 171 912. Шефредактор: Мгр. Александер Зогуляк, языковый редактор: ПгДр. Кветослава Копорова, ПгД., редактор: Мгр. Михал Павліч, ПгД. Регістрачны чісла: ISSN 1339-5483, EV 328/08, MČ 49 589. Адреса на интернеті: www.rusynacademy.sk, e-mail: zozulakpo@gmail.com. Выдане 15. августа 2022 р.

KULT
MINOR

FOND NA PODPORU KULTURY NÁRODNOSTNÝCH MENŠIN

Realizované z finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín

МІЛАН ГАЙ

MONIKA

MILAN GAJ

MONIKA

• Обалка першой книжки wydаной того року Академієв русиньской культуры в СР – Моніка од автора Мілана Гаю.

Марія ГРОВА-ВАСЬКОВА

СПОМИНЫ сердця

• Обалка другой тогорочной книжки Академії русиньской культуры в СР, котра є в друкарни – Спомины сердца од авторкы Марії Гроровой-Васьковой.